

Jestvujú dnes mučeníci?

Kardinál Jozef Tomko
hovorí, že mučeníctvo
pre Krista je aktuálna
skutočnosť

str. 3

Pápeža ochránime

Vojaci Švajčiarskej
gardy sú rozhodnutí
položiť za pápeža
životy

str. 6

Navrhnutý na Nobelovu cenu

Slovenského spisovateľa
Rudolfa Dobiáša chcú
nominovať na Nobelovu
cenu za literatúru

str. 20

Šíritelia pokoja

Šíritelia pokoja. Tie slová ma zasiahli. Necítil som v nich hnev, len smutné, možno až bolestné konštatovanie: „Medzinárodné spoločenstvo – OSN, Spojené štáty, Európska únia – nás, žiaľ, naozaj zradili! Hľadajú len svoje ekonomické záujmy v otázke ropy. Zabúdajú na svoje princípy skutočnej demokracie.“

Nie sú to slová nejakého kverulanta či večného kritika Západu. Vyriekol ich patriarcha Sýrsko-katolíckej cirkvi Ignatius Youssif III. Younan, keď vyzval kresťanov v Európe, aby pamätali na svojich bratov a sestry na Blízkom východe, ktorých terorizujú na severovýchode Sýrie bojovníci tzv. Islamského štátu.

Európa zradila... A mlčí. Nikde sa neobjavuje nápis *Je suis un chrétien de Syrie*, *Som kresťan zo Sýrie*. V nijakej metropole sa nekoná pochod na čele s hlavami štátov. Nijaké noviny nevychádzajú s veľkou titulkou *Je suis un chrétien de Syrie*...

Európa mlčí. Radšej má svoje pohodlie. Odvracia oči od strašného divadla, pretože jej to je nepríjemné. Ešte tak v polovici večerných správ, niekde medzi zrážku vlakov kdesi v Bolívii a zosuv pôdy v karibskom letovisku, pustiť 20 sekundový šot zo Sýrie, Iraku či Sudánu...

Európa má svoje pohodlie. Keď je čo jesť, keď sú zdravé deti, konto ako-tak narastá či sa aspoň nestenčuje – je všetko oukej.

Európa mlčí, lebo má svoje pohodlie.

Chúd'a, ani nevie, že začína zvoľna hniť. Nie na tele, ale v srdciach...

Ale kto jej teraz uverí, že je šťastná...?!

Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi (Mt 5, 9).

Šíriť pokoj. To však neznamená žiť v pokoji, zahniezdený v svojom blahobyte, nechciet' sa s nikým pohádať... Šíriť pokoj je aktívny, tvorivý postoj, osobná angažovanosť, ochota riskovať' vlastné pohodlie, prispieť svojou maličkou tehličkou pri každodenných stretnutiach s blíznymi. Sú to drobné gestá, možno málo viditeľné, neheroické skutky...

Patriarchove slová ma naozaj zasiahli. Trafili do čierneho. Aj ja som typický Európan, aj ja som vzdialený od „šíriteľa pokoja, ktorý je blahoslavený...“

PAVOL PRIKRYL

Mary Jane Miller: *Tvár Krista*

Myšlienka čísla:

Na všetkých zlách, ktoré sa dejú, nenesú vinu iba tí, ktorí ich páchajú, ale aj tí, ktorí im nebránia.

Erich Kästner

Armén Učiteľ Cirkvi

V sobotu 21. februára prijal pápež František prefekta Kongregácie pre kauzy svätých kardinála Angela Amata, SDB, aby potvrdil kladné stanovisko plenárneho zasadnutia Kongregácie pre kauzy svätých o pridelení titulu Učiteľ univerzálnej Cirkvi sv. Gregorovi z Nareku.

Zaujímavosťou na povýšení sv. Gregora z Nareku na Učiteľa Cirkvi je, že je príslušník Arménskej apoštolskej cirkvi, ktorá však nie je zjednotená s Rímom. Ostatní cirkevní učitelia pochádzajúci z Východu žili totiž v čase ešte nerozdelenej Cirkvi. Ide o 17 cirkevných učiteľov, ktorých uznáva aj Pravoslávna cirkev, pretože zomreli pred rokom 1054, t. j. pred Veľkou schizmou. Sv. Gregor z Nareku sa stal 36. Učiteľom Cirkvi.

Arménska cirkev si ho uctieva ako svojho učiteľa. Latinská cirkev uznáva jeho svätosť, nazývajú ho „význačným pre učenie, spisy a mystické poznanie“. Ako sväta si ho *Martyrologium Romanum* (Rímske martyrológium) pripomína 27. februára.

Rozhodnutie pápeža je možné vnímať ako gesto duchovnej blízkosti k jednému z najstarších kresťanských národov, pretože arménski kresťania si v tomto roku pripomínajú 100. výročie genocídy spáchanej na Arménoch v Osmanskej ríši. Pri tejto príležitosti arménsky apoštolský patriarcha katholicos Karekin II. hromadne svätorečí 23. apríla 2015 v arménskom Ečmiadzine obeť genocídy.

RODINNÉ ZÁZEMIE

Význačný arménsky mystik, teológ a mních, ale aj básnik a náboženský spisovateľ sv. Gregor z Nareku sa narodil okolo roku 950 v oblasti Andzevatsik, vo vtedajšom kráľovstve Vaspurakan. To ležalo v dnešnom tureckom regióne Východná Anatólia.

Gregorov život sa odvíjal v pokojnom období arménskych dejín, krátko pred

mongolskými a tureckými vpádmi. Arménsko vtedy zažívalo obdobie rozkvetu literatúry, maliarstva, architektúry a teológie a Gregor bol vedúcou duchovno-kultúrnou postavou.

Gregorov otec Khosrov bol šľachtic a intelektuál. Po smrti manželky prijal kňazské svätenie, neskôr sa stal arcibiskupom. Bol autor prvého komentára k božskej liturgii arménskej cirkvi.

V duchovnej dráhe ho nasledovali aj jeho obaja synovia Ján a Gregor. Oboch zveril svojej sesternici Ananii, ktorá v Nareku založila školu a kláštor, kde sa stala opátkou.

MARIÁNSKY CTITEĽ

Gregor sa ešte v mladíckom veku stal mníchom a ako 25-ročný prijal kňazskú vysviacku. Následne vyučoval v kláštornej škole v Narekavank pri jazere Van. Čoskoro sa stal opäť kláštora, kde viedol život vyznačujúci sa skutkami pokory a čínorodej lásky, veľa pracoval a vrúcne sa modlil, podnecovaný láskou ku Kristovi a jeho Najsvätejšej Matke, ktorej, verný svojej cirkvi, bol veľký ctiteľ. Podľa tradície sa mu dokonca Panna Mária aj zjavila.

Medzi dielami a skladbami, čo skomponoval a spieval na počesť Božej Matky, je pozoruhodný *Chválосpev o Panne Márii* a zbierka modlitieb *Z hĺbky srdca. Rozhovor s Božou Matkou*.

V *Chválосpeve o Panne Márii*, ktorý ako sa podľa všetkého zdá, bol inšpirovaný hymnom *Akatist*, sv. Gregor prehĺbil učenie o vtelení. Priam s nežnou zbožnosťou a ušľachtilým štýlom v ňom ospieval veľkolepú krásu Panenskej Matky.

Rozhovor s Božou Matkou je dielo zrelšieho prejavu. Sv. Gregor v ňom, premožený mnohými dôvodmi k zúfalstvu, s vrúcnou láskou vyjadril istotu, že Matka Sudcu mu pomôže.

KNIHA NÁREKOV

Gregorov intelektuálny záber bol obdivuhodne široký. Napísal významné spisy z oblasti hudby, astronómie, geometrie, matematiky, literatúry a teológie. Jeho prvým teologickým dielom bol komentár k starozákonnej knihe *Pieseň piesní*, ktorý mu prikázal napísať jeden z arménskych princov. Napriek Gregorovej námietke, že je ešte primladý na takúto úlohu, jeho spis si získal dobrú povesť pre svoju jasnú reč a teologické spracovanie.

Sv. Gregor však nebol len význačný teológ, ale aj jeden z najvýznamnejších básnikov arménskej literatúry. Arméni ho považujú za učiteľa svojho národa. Medzi jeho najvýznamnejšie diela patrí komentár k *Piesni piesní*, viaceré *panegyriky*, teda chváloreči, no najmä zbierka deväťdesiatich piatich modlitieb v poetickej forme s názvom *Narek*, čo je pomenovanie podľa kláštora, v ktorom žil. Je to spojenie teológie a poézie.

Dielo *Narek*, ktorú napísal na žiadosť svojich spolubratov, sa považuje za jeden zo skvostov kresťanskej literatúry. Samotný Gregor ho označil za „*encyklopediu modlitby pre všetky národy*“. Dielo písal v nádeji, že bude slúžiť ako istý návod na modlitbu pre všetkých ľudí na celom svete. Vydal sa v ňom hľadať odpoveď na otázku: *Čo môže niekto ponúknuť Bohu, nášmu Stvoriteľovi, ktorý už všetko má a vie všetko lepšie, ako my kedy budeme schopní vedieť a vyjadriť?* Na otázku nachádza pokornú odpoveď: *Vzdychy nášho srdca*. Aj preto toto dielo vošlo do vedomia verejnosti ako Gregorova *Kniha nárekov*.

Sv. Gregor v knihe využil a rozvinul potenciál arménskeho jazyka. Ukázal veľkú biblickú erudovanosť a úprimnú, priam subtilnú dôveru a bezprostrednosť v komunikácii s Bohom.

Skutočný dátum napísania knihy nie je známy, predpokladá sa však, že ju dokončil asi rok pred smrťou.

Sv. Gregor z Nareku zomrel okolo roku 1005. V Nareku je aj pochovaný. Jeho hrob bol cieľom početných púťi až do doby masakrov, vykonaných Turkami. Vtedy aj zničili kláštor, v ktorom Gregor pôsobil. Na mieste niekdajšieho Nareku dnes stojí Kurdmi obývaná dedina Yemislik s mešitou.

-zatl-/B. P.

Kardinál J. Tomko: Mučenie pre Krista nie je vecou histórie, ale aktuálna skutočnosť

Jestvujú dnes mučeníci?

V polovici februára 2015 prebehla v médiách správa o krutej smrti 21 koptských pravoslávnych kresťanov, ktorých barbarsky zavraždili mohamedánski extrémisti v Líbyi. Pri umieraní opakovali slová: „Ježišu, pomôž mi.“

Svätý Otec František prijal správu o tejto brutálnej vražde s hlbokým smútkom a poznamenal: „Krv našich kresťanských bratov je svedectvom, ktoré k nám volá. Nezáleží na tom, či sú to katolíci, pravoslávni, kopti alebo luteráni. Sú kresťanmi a krv je tá istá. Ich krv vyznáva Krista. Pamätajúc na týchto bratov, ktorí zomreli len kvôli tomu, že vyznávali Ježiša Krista, chcem, aby sme sa navzájom povzbudili v ekumenizme, ktorý dodáva odvahu k ekumenizmu krvi. Mučeníci patria všetkým kresťanom.“

Surový prípad z Líbye je svedectvom, že mučenie jestvuje aj dnes. My si ho často predstavujeme ako skutočnosť z prvých storočí kresťanstva či z čias šírenia viery medzi divokými domorodcami, o akom čítame v dejinách niektorých misionárov. Pozostatky mučeníkov si uctieva v našich kostoloch ako vzácne relikvie. Mnohí apoštoli či učenici z prvej generácie po Ježišovej smrti zomreli mučeníckou smrťou. Mnohé mená sú nám známe a celá Cirkev ich uctieva.

O sv. Petrovi vieme, že bol ukrižovaný hlavou k zemi a dnes je pochovaný v hlavnom kresťanskom chráme sveta; sv. Pavlovi sťali hlavu na mieste známom ako *Tre Fontane* v južnej časti Ríma. Sv. Ján Nepomucký zahynul v rieke Vltava, kde ho zhodili z pražského mosta. Traja košickí mučeníci trpeli za vieru zas na našom východe. Tak by sme mohli dlho rozprávať mučenícku históriu tých starších svätých, o ktorých sme počuli.

OD POČIATKU AŽ DODNES

Nepretržitá reťaz mučeníkov prebieha celými dejinami Cirkvi až po naše časy. Keď som bol na čele katolíckych misií, tak nám každý mesiac hlásili priemerne dva mučenícke prípady.

Snímka: TK KBS

Pamätám sa, aký hlboký dojem na mňa urobili siedmi zabalzamovaní blahoslavení thajskí mučeníci, ktorých mučenícku smrť mi opísal očitý svedok, neskorší arcibiskup. Alebo postava bl. katechéty Petra To Rota na Novej Guinei, o ktorom mi rozprával jeho spoločník, starý katechéta, práve v jaskyni, kde bol zavraždený pre vieru. Až 144 misionárov bolo zabitých pri strašnej masacre v Kongu v roku 1964 a v nasledujúcich rokoch. Ani nehovoriac o mučeníkoch komunistických režimov: na Ukrajine z jedenástich desať zabitých biskupov, 1400 kňazov, 800 rehoľných sestier, státisíce odvečených veriacich, ktorí sa nikdy viac nevrátili. A nasledujú ďalšie krajiny so svojimi mučeníkmi. Tu by sme mohli dlho pokračovať takmer bez prestávky.

Dobre to aj o našej dobe povedal pápež bl. Pavol VI., keď v homílii počas svätorečení ugandských mučeníkov tvrdil, že Cirkev prvého tisícročia sa zrodila z krvi mučeníkov a na konci druhého tisícročia sa ona opäť stala „Cirkvou mučeníkov“. Krvavá udalosť, ktorá sa v našich dňoch stala pred tvárou celého sveta, je len dnešným pokračovaním tejto histórie.

TRPIACI SVEDOK

Mučenie patrí aj k moderným dejinám Cirkvi, ba môžeme dokonca povedať, že mučeníci v istom zmysle tvoria dejiny Cirkvi. Krv mučeníkov dáva Cirkvi životnú silu. Ich smrť dáva život. To je vlastne veľkonočné tajomstvo, ktoré sa uskutočnilo v smrti a zmŕt-

vychvstaní Ježiša Krista a ktoré pokračuje v dejinách evanjelizácie. Už od začiatku Cirkev zakúsila túto zvláštnu historickú zákonitosť, ktorú Tertulian vyjadril v svojom výroku: *Sanguis martyrum – semen christianorum*, čiže krv mučeníkov je semenom nových kresťanov.

Čo však rozumieme ako ozajstné mučenie? Je to každá krvavá príhoda alebo každá ťažká choroba?

Výraz „mučeník“ privádza na myseľ predovšetkým „muky“, bolesti, utrpenie. Často používame aj latinské slovo *martyr*, ktoré je z gréčtiny a pôvodne znamená *svedok*. Ak chceme byť verní tomu pôvodnému a základnému významu, tak v slovenčine musíme nejako zvýrazniť, že mučeník znamená svedok. Nie každý svedok je zároveň mučeníkom, ale každý mučeník je vždy svedkom. Mučeník je teda *trpiaci svedok*.

SVEDECTVO LÁSKY

Kresťanský mučeník je svedkom pre Krista. Vydáva o ňom svedectvo, je mu

» »

Odporúčajte

VOX

priateľom

verný až po vlastné darovanie života.

Katechizmus katolíckej Cirkvi definuje mučenie ako „*najvyššie svedectvo o pravde viery*“, pričom toto svedectvo „*siaha až po smrť*“. Mučeníka zas predstavuje katechizmus ako toho, ktorý „*vydáva svedectvo zosnulému a vzkriesenému Kristovi, s ktorým je spojený láskou*“ (čl. 2473).

Práve toto spojenie s Kristom v láske je tajomstvom mučeníka. Bezhraničná láska k Ježišovi a k bratom, dokonca aj vtedy, keď sú nepriateľmi, je známka a sila mučeníka. Ako to Kristus povedal o sebe i o všetkých mučeníkoch: „*Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí život za priateľov*“ (Jn 15,13).

A naozaj, „*Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu*“ (Ef 5,25). To je najvyššie svedectvo jeho lásky k ľudom. Pre toto svedectvo pravde, potvrdené obetou života, Ježiš Kristus ostáva podľa Písma „*svedkom verným a pravdivým*“ (Zjv 3,14).

Pravý mučeník je dokonalý nasledovateľ Krista, svedok Kristovej pravdy, ochotný obetovať aj svoj život. Je najvýraznejším znakom ochoty a nezištnej lásky. Všetkým pomáha pochopiť hodnotu nášho života ako poslanie slúžiť iným, skôr ako časový priestor vyhradený len na dobrý zárobok a egoistické užívanie!

UDRŽIAVAŤ PAMIATKU

V súčasnej kultúre nie je veľmi módne hovoriť o ozajstných mučeníkoch. Je pravda, že mučenie je čosi surové, ukrutné. Najsmutnejšie je, že my moderní ľudia musíme také výjavy znášať, nevieme ich odstrániť z ľudskej spoločnosti, ba sme schopní skrývať svoju vieru, keď ju treba verejne vyznať či si prípadne vytrpieť nejaký posmešok alebo poznámky tých takzvaných „múdrejších“.

Sv. Ján Pavol II. nás povzbudzoval, aby sme udržiavali živú pamiatku mučeníkov, aj tých moderných, ktorí dali svoje životy, alebo aspoň trpeli za pravdu. Pri prechode do nového tisícročia výslovne žiadal: „*Miestne cirkvi by mali urobiť všetko, aby sa nestratila pamiatka na tých, ktorí podstúpili mučenie*.“ Ide o pamiatku ich lásky k Bohu a k ľudom. Isteže, málokto z nás sú povolaní na mučenie ako svedectvo krvi, ale všetci sme povolaní byť svedkami Ježiša Krista a jeho pravdy. Novodobí mučeníci krvi sú pre nás príkladom pevnej a obetavej viery. Túto vieru máme všetci zveľaďovať a dosvedčovať v živote.

JOZEF kardinál TOMKO/RV

Západ nás zradil!

Už viac ako 350 kresťanov uniesli ozbrojenci tzv. Islamského štátu na severovýchode Sýrie, asi 20 z nich zabili, cez 3-tisíc kresťanov je na úteku. Patriarcha Sýrsko-katolíckej cirkvi IGNATIUS YOUSSEF III. YOUNAN začína hovoriť o genocíde.

Patriarcha Sýrsko-katolíckej cirkvi Ignatius Youssif III. Younan (na obr.) vyzval kresťanov v Európe, aby pamätali na svojich bratov a sestry na Blízkom východe, ktorí znášajú tieto perzekúcie.

Medzinárodnému spoločenstvu patriarcha adresuje nasledovný apel: „*Apeľujeme na spravodlivosť. Medzinárodné spoločenstvo – OSN, Spojené štáty, Európska únia – nás, žiaľ, naozaj zradili! Hľadajú len svoje ekonomické záujmy v otázke ropy. Sú spojencami vládnych systémov, ktoré patria medzi najväčších radikálov na svete, kde nie sú ani náboženské, ani občianske slobody a kde žena nemá takmer žiadne právo. Teda zabúdajú na svoje princípy skutočnej demokracie.*“

Na zastavenie džihadistov patriarcha vyzýva predovšetkým na zastavenie dodávania zbraní: „*Predovšetkým zastaviť vyzbrojovanie tzv. umiernennej opozície. Na Blízkom východe neexistujú umiernené opozície! Kým nebudeme mať jasne oddelené náboženstvo od politiky, nebudeme mať skutočnú, demokratickú, umiernenú opozíciu. Toto všetko je iba ilúzia!*“

Na adresu Svätého Otca Františka a jeho neustáleho úsilia i modlitieb za pokoj v Sýrii a Iraku poznamenal: „*Sme veľmi, veľmi vďační Jeho Svätosti. Od začiatku svojho pontifikátu bol konfrontovaný s týmito drámami na Blízkom východe, kde je prenasledovanie, kde sú vraždy a deportácie. Veríme, že Svätý Otec bude aj naďalej obhajovať práva slabých, tých, ktorí sú ignorovaní krajinami, ktoré vidia len ropu ako to, čo zachráni ich ekonomiku. Tieto národy Európskej únie ako aj Severnej Ameriky, by mali pamätať, že sú tu princípy a hodnoty, na ktorých boli založené ich vlastné krajiny a nesmú tieto zásady a hodnoty zradať. Vieme, že Svätý Otec všade ohlasuje, že človek nežije len z chleba, ale každým slovom, ktoré vychádza z Pánových úst, a to znamená slovo mieru a pravdy.*“

-jk-/VK

Koptskí martýri

Koptská pravoslávna cirkev v Egypte oznámila, že 21 kresťanov zabitých bojovníkmi tzv. Islamského štátu v Líbyi, bolo oficiálne vyhlásených za mučeníkov. Ich mená boli vložené do koptského martýria a budú uctievané každý rok 15. februára. „*Ikony, rukopisy a historici nám prinášali svedectvá mučeníkov od úsvitu kresťanstva, ale toto je najväčší prípad kresťanských mučeníkov v súčasnosti,*“ povedal Anba Makarius, biskup Koptsko-pravoslávnej cirkvi v Minyi, egyptskej oblasti, z ktorej pochádzala väčšina zabitých kresťanov.

Neoficiálna ikona 21 egyptských kresťanov-mučeníkov

-r-

Biskup Koptskej pravoslávnej cirkvi o mučeníckej smrti svojich 21 kresťanských krajanov

Snímka: PravMir

Odvážni kresťania!

Biskup Koptskej pravoslávnej cirkvi v Minyi ANBA MAKARIUS (na obr.) poskytol talianskemu týždenníku *Tempi* rozhovor o tragédii 21 koptských kresťanov, ktorých v Líbyii brutálne zavraždili bojovníci tzv. Islamského štátu.

Verili ste, že 21 zajatých kresťanov sa podarí oslobodiť?

Dúfal som, ale od toho dňa, keď ich uniesli, očakávali sme, že sa to takto skončí. Teroristi vždy dajú kresťanom na výber: vzdať sa svojej viery a stať sa moslimami, alebo budú zabíjať. A my sme si boli istí, že naše deti by sa nezriekli kresťanstva. Ale tiež sme si uvedomovali, že oni ich nikdy neprepustia. Z fotografií, ktoré boli zverejnené ešte pred ich popravou, sme už pochopili, že budú zabíjať.

Čo ste v tých chvíľach prežívali?

Zakúšal som veľkú bolesť kvôli brutalite, s akou ich zabili, bolesť zo žiaľu rodín s deťmi, ktoré sa pohybovali medzi nádejou a zúfalstvom, a bolesťou Egypta, pretože to, čo sa stalo, je útok na našu celú krajinu. Bolo to bolestivé aj preto, lebo každý ľudský život je vzácny a posvätný a nikto nemá právo zbaviť iného človeka života. Ak sa toľko usilujeme o ochranu zvierat, čo by sme mali robiť pre ochranu ľudského života?

Ako reagovali ich rodiny?

Keď bol zverejnený klip, ktorý ukazuje masaker, niektorí sa zrútili, iní zamdleli. Manželka jedného z mužov v šoku previezli do nemocnice. Prvá reakcia bola teda prekvapenie, úžas, odpor a hnev. Potom však prišli slová útechy.

Od koho?

Cirkev im dala pocítiť svoju blízkosť, rovnako ako aj štát. Prezident Al-Sisi vydal vyhlásenie, nariadil letecké útoky, vyhlásil štátny smútok, oznámil, že na ich počesť sa postaví kostol a išiel osobne do katedrály vyjadriť sústrasť pápežovi koptskej cirkvi Tawadrosovi II. Premiér šiel navštíviť rodiny do ich bydlísk. To všetko prispelo k upo-

kojeniu rodín. No je tu jedna vec, ktorá bola najdôležitejšia zo všetkých.

Aká?

Uvedomili si, že to boli odvážni kresťania, ktorí podobne ako iní mučeníci sa nezriekli svojej viery, a tak sa šok premenil na pocit hrdosti. Prirodzene, ľudský pocit straty človeka a spôsob, akým ho stratili, ich bude aj naďalej ťažiť.

Kresťania z Minye podstúpili v minulosti mnohé prenasledovania Moslimského bratstva. Ako reagovala islamská komunita?

Moslimovia v Minyi preukázali svoju lásku a odsúdili to, čo sa stalo. Ponáhľali sa, aby nám vyjadrili svoju sústrasť a plakali s nami nad touto hrôzou. Dokonca aj na oficiálnej úrovni bol tento čin odsúdený a my sme za to moslimom vďační.

Video rozšírené zo strany ISIS ukazuje ako niektorí vyslovovali meno Ježiša Krista pred svojou popravou. Koptská pravoslávna cirkev ich vyhlásila za mučeníkov.

Kresťanská tradícia nám hovorí, že ide o zvyk mučeníkov, ktorí žiadali mučiteľov, aby sa im nechali pomodliť prv, než ich popravili. V tej chvíli sa modlili za svojich vrahov, za sudcov, ktorí ich odsúdili, a za kata. Keď pohybovali perami, prosili Boha, aby ich posilnil vo viere a odpustil ich zabijakom, v duchu slov Ježiša Krista: „Otcе, odpusť im, lebo nevedia, čo robia.“

Aká je hodnota ich svedectva?

Vyslovujúc meno Ježiša Krista prv, ako boli zabíjať, potvrdili, že boli usmrtení, pretože sú kresťania, kvôli svojej viere, no zostali verní do poslednej sekundy. Tak si zaslúžili nebeské kráľov-

stvo, ako je napísané v *Zjavení sv. apoštola Jána*: „Buď verný až po smrť, a ja ti dám korunu života.“ Toto je najväčší prípad mučeníctva kresťanov v našej dobe.

Abdel Fattah Al-Sisi prisľúbil, že bude stavať kostol na počesť mučeníkov. Čo to pre vás znamená?

Prezident vie, že to pre koptov veľa znamená a vítajú to, najmä preto, lebo budovať cirkev je jedna z najťažších vecí z hľadiska súčasných zákonov. Keď bola táto správa oznámená, ľudia pritomní pri pamätníku obetiam dlho tleskali, pretože vedeli, že stavba kostola je najviac, čo môžete urobiť, pretože ich pamiatka zostane nesmrteľná a bude slúžiť životom mnohých ľudí.

Zlepšil sa život kresťanov za prezidenta Al-Sisiho?

Áno, niet o tom pochýb, a to je dôvod, prečo sme ho významným spôsobom podporili vo voľbách. Napriek tomu si potreby koptov vyžadujú ešte veľa pozornosti a času, pretože sa medzitým nahromadilo množstvo problémov. Potrebujeme zmenu kultúry, a to nejaký čas potrvá, najmä čo sa týka odmietnutia alebo prijatia pluralizmu, rôznorodosti a spolunažívania. To sa vzťahuje na všetko, nielen na náboženstvo. To, čo si kresťania vytrpeli v priebehu storočí je neopísateľné.

Pápež František nazval týchto dvadsať jeden kresťanov „mučeníkmi“. Cítite blízkosť Katolíckej cirkvi?

Katolícka cirkev si tiež uctieva mučeníkov a verí v ich orodovanie. Medzi oboma našimi cirkvami prebieha sústavný dialóg o veciach, ktoré máme spoločné. Máme výborné vzťahy.

(Krátené)

-red-/TK KBS

Vojaci Švajčiarskej gardy, ktorí ochraňujú pápeža, sú pripravení zaňho položiť svoje životy

Pápeža ochránime!

Svetové médiá priniesli správy, že tzv. Islamský štát (ISIS) plánuje poslať do Líbye veľké množstvo svojich bojovníkov, pričom ich cieľom bude pod kepienkom utečencov dostať sa do Európy. Islamskí radikáli odkazujú: „*S pomocou Alaha dobyjeme Afriku, potom Rím.*“ Sú to len silné slová, alebo ide o skutočné nebezpečenstvo?

Snímk: SC

Je prirodzené, že nikto nechce riskovať, či ide len o silné slová teroristov, alebo je to reálne nebezpečenstvo. „*Riziko je na spadnutie. Nemôžeme ďalej čakať. Taliansko potrebuje národnú obranu a nemôže čakať, kým sa k nám cez pobrežie dovalí kalifát,*“ varuje talianska ministerka obrany Roberta Pinottiová.

Postoji talianskej ministerky sa niet čo diviť, pretože Taliansko je častým cieľom či prestupnou stanicou číslo jeden pre afrických utečencov na ceste do Európy. Po zverejnení vyhrážky tzv. Islamského štátu o dobytí Ríma krajina znervóznela. „*ISIS je pred dverami, nie je času nazvyš,*“ povedal taliansky minister vnútra Angelino Alfano.

ŠPEKULÁCIE MÉDIÍ

Do vzrastajúceho napätia však „svojou troškou do mlyna“ prispeli aj niektoré svetové médiá. Asi je zbytočné skúmať, či z úmyslom, či z neznalosti začali spájať vyhrážky islamských teroristov s výmenou veliteľa Švajčiarskej gardy, ktorej úlohou je strážiť Svätého Otca. Ten totiž začiatkom februára vymenoval za nového veliteľa Pápežskej švajčiarskej gardy Christopha Grafa. Na poste nahradil plukovníka Daniela Anriga, ktorý do funkcie nastúpil v roku 2008 a svoje predĺžené funkčné obdobie ukončil 31. januára 2015. V uvedenom termíne totiž uplynula doba, na ktorú bol plukovníkovi Anrigovi predĺžený riadny päťročný mandát.

O úmysle vymenovať nového veliteľa gardy oficiálne informoval Vati-

kán začiatkom decembra 2014. Mnohé médiá vtedy začali špekulovať o dôvode zmeny. Najčastejšie sa objavovali informácie, že pápežovi sa údajne nepáčila prísna vojenská disciplína, ktorú zaviedol D. Anrig. Niektorí členovia gardy ju vraj anonymne dokonca označili za diktatúru.

Podľa denníka *Il Messaggero* pápež František svojím rozhodnutím signalizoval svojim spolupracovníkom, že by si želal „*menej striktnú vojenskú jednotku s menej obsedantným režimom, než presadzoval plukovník Anrig*“.

Je možné, že pápež František a plukovník Anrig sa rozchádzali v názore na bezpečnostné opatrenia, pretože súčasný pápež je známy svojím uprednostňovaním voľnejšieho pohybu, čo napokon ukázal na svojej ceste po Brazílii. V Riu de Janeiro si želal otvorený papamobil idúci pomalou rýchlosťou, aby sa mohol zdraviť s veriacimi. Ochrankárom pápeža, ktorí sú práve z radov Švajčiarskej gardy, pribudla v Riu nejedna vráska na čele...

CAPPUCCINO PRE STRÁŽ

Korunu špekuláciám nasadili niektoré médiá tvrdením, že pápež František chce Švajčiarsku gardu rozpustiť. „*Môžem potvrdiť, že Svätý Otec má o našu jednotku veľký záujem a chová k nám veľké sympatie a vážnosť. Úplne pokojne teda môžem tvrdiť, že sa Svätý Otec nechystá prijať rozhodnutie, ktoré by šlo týmto smerom,*“ povedal pre *Vatikánsky rozhlas* po svojom vymenovaní do funkcie nový veliteľ Pápežskej švaj-

čiarskej gardy Christoph Graf, ktorý mal na svojho predchodcu len slová uznania a chvály. Podľa neho D. Anrig vraj výrazne zlepšil výcvik a regrutovanie nováčikov.

Nie je však tajomstvo, že pápež František sa správa bezprostredne aj k členom 110-člennej gardy. Mnohých pozná podľa mena, jednému gardistovi dokonca počas nedávnej Synody biskupov podal ruku, čím vlastne porušil protokol. Podľa niektorých talianskych médií mal byť vojak za porušenie protokolu potrestaný...

O tom, že pápež František nie je za priveľmi prísnu „anrigovskú“ disciplínu svedčí aj udalosť, ktorá sa podľa denníka *Telegraph* mala udiať v Dome sv. Marty, kde pápež býva. Keď vraj pápež zistil, že jeden z vojakov držal stráž pri jeho dverách celú noc, vyzval ho, aby sa aspoň posadil a oddýchol si. Vojak odpovedal, že to nemôže. „*Rozkazy tu dávam ja,*“ odpovedal vtedy pápež a šiel mu kúpiť cappuccino... >>>

Plukovník Christoph Graf

FRANTIŠEK SA NEBOJÍ

Novovymenovaný veliteľ Švajčiarskej gardy Christoph Graf bude mať v septembri 54 rokov, je ženatý a má dve deti. Do Švajčiarskej gardy nastúpil v roku 1987 rokmi ako halapartník. Pred svojím povýšením na čelo najmenšej armády sveta bol zástupcom veliteľa D. Anriga. Po svojom vymenovaní bol z hodnosti podplukovníka povýšený na plukovníka.

Ch. Graf si uvedomuje, že byť v čase priamych vyhrážok ISIS veliteľom pápežovej ochranky je veľmi ťažká úloha. „To, čo sa stalo v Paríži v redakcii Charlie Hebdo sa môže stať aj tu vo Vatikáne,“ uviedol v rozhovore pre talianske noviny *Il Giornale*. Aj preto nariadil svojim vojakom, aby zvýšili pozornosť a ostražitejšie sledovali pohyb ľudí po pre verejnosť prístupných miestach vo Vatikáne. Potvrdil, že Švajčiarska garda je už niekoľko týždňov vo zvýšenej pohotovosti. „Sme pripravení zasiahnuť a chrániť Františka v ktorýchkoľvek okamih,“ ubezpečil plukovník Graf.

O ochranu Svätého Otca sa v súčasnosti Švajčiarska garda stará v súčinnosti s talianskymi žandarmi. „S ich veliteľom sme dobrí priatelia a naša spolupráca je skvelá. Ak sa niečo stane, budeme pripravení, rovnako aj muži žandárstva,“ povedal pre *Il Giornale* Ch. Graf. Zvýšenú pomoc pri ochrane Vatikánu prisľúbil aj minister vnútra A. Alfano.

Plukovník Graf sa však netají, že postoj Svätého Otca k vlastnej ochrane

Snímka: CTV

Bývalý veliteľ Švajčiarskej gardy plukovník Daniel Anrig pri ochrane pápeža

mu robí starosti: „Myslím si, že pápež sa nebojí ničoho. Vidíte to na tom, ako sa správa: je rád v blízkosti ľudí. Môže sa stať hocičo, ale vidíte, že sa nebojí. Máme zložitú úlohu garantovať jeho bezpečie, ale myslím si, že sa dá na to časom zvyknúť, no najmä pripraviť.“ Ch. Graf si uvedomuje, že pápež pri stretávaní sa s ľuďmi potrebuje väčšiu voľnosť, aby si s nimi mohol podať ruky, pohladit' ich či zobrať deti do náručia. „Jeho žiadosť rešpektujeme, sme od neho trochu ďalej, ale o to dôraznejšie sledujeme všetky jeho pohyby, ako aj pohyby v dave,“ prezradil Ch. Graf.

ŠVAJČIARSKA VÝSADA

Plukovník Graf sa v svojom prvom rozhovore pre médiá vo funkcii veliteľa Švajčiarskej gardy venoval aj budúcnosti gardy. V *Il Giornale* poprel, že by sa v rámci reformy začali prijímať do gardy aj ženy: „V tejto chvíli si ne-

myslím, že je možné prijímať ženy do gardy.“

Oveľa väčšmi ho trápi zmenšujúca sa túžba mladých ľudí vstúpiť do gardy: „Očakávame budúcnosť, v ktorej bude čoraz ťažšie nájsť členov stráže u nás vo Švajčiarsku.“ Zdôvodnil to nielen klesajúcou pôrodnosťou, ale aj rastúcou sekularizáciou spoločnosti. „Mojím snom je mať stále dosť mladých ľudí, ktorí chcú prísť k nám, aby slúžili pápežovi,“ prezradil Ch. Graf. Na otázku, či klesajúci záujem mladých Švajčiarov o službu v garde nepovedie k možnosti náborov aj v iných krajinách, veliteľ Graf s úsmevom povedal: „V tejto chvíli vidím len švajčiarsku budúcnosť.“ Vzápätí však vážne dodal: „Som optimista. Službu pápežovi je výsada pre Švajčiarov, ktorá existuje už viac ako päťsto rokov, takže nemôžeme zmeniť pravidlá.“

Spracovala A. T.

Odvážny a verný

Pápežská švajčiarska garda je nielen najmenšou, ale podľa mnohých aj najkrajšou armádou na svete.

Švajčiarska garda má viac ako 500 ročnú históriu. Pred piatimi storočiami zaznamenal pápežský kronikár do kroniky: „Dňa 21. júna 1505 oznámil pápež Július II. Federácii švajčiarskych kantónov, že poveril Petra Hertensteina (von Hertenstein), *cubiculario nostro*, aby priviedol do Ríma 200 švajčiarskych vojakov, *pro custodia palatii nostri*“. Dňa 21. januára 1506 ich prišlo do Ríma iba 150 (podľa niektorých zdrojov 120) pod vedením kapitána Gašpara von Silenen. Prešli cez Porta del Popolo a pokračovali na Námestie svätého Petra, kde im Július II. udelil slávnostné požehnanie. Dátum slávnostného vstupu sa považuje za oficiálne založenie útvaru *Coorte Helvetica*.

Rozhodnutie pápeža najímať švajčiarskych vojakov neprišlo náhodne. Vojaci konfederácie sa pokladali svojou chrbastosťou, ušľachtilosťou a prislovečnou vernosťou za neporaziteľných.

Tragickou udalosťou pre gardu bol 6. máj 1527, deň plienenia Ríma. Proti bojovným zapredancom cisára Karola V. Švajčiari nemali žiadnu šancu, napriek tomu sa v zúfalstve pokú-

sili o odpor. Zo 189 členov gardy prežilo len 42 tzv. *Sacco di Roma*. V tento deň počas plienenia mesta garda chránila pápeža Klementa VII. a v poslednej minúte ho bezpečne prepravila cez tajnú chodbu, *passetto*, do Anjelského hradu.

Na pamiatku tejto udalosti každý rok 6. mája nový odvedenci Švajčiarskej gardy skladajú slávnostnú prísahu. Ročne prijíma garda približne 30 nových členov.

Kandidát na člena Švajčiarskej gardy musí byť švajčiarsky občan vo veku medzi 19 a 30 rokmi, katolík s dobrou povestou, slobodný, vysoký minimálne 174 cm a musel absolvovať branneckú školu v švajčiarskej armáde. Riadna služba trvá dva roky s možnosťou predĺženia.

Heslo Pápežskej švajčiarskej gardy znie: *Acriter et fideliter*, čo v preklade znamená *Odvážny a verný*.

Významnú reorganizáciu gardy urobil sv. Ján XXIII. 6. augusta 1959. Stanovil, že garda sa bude skladať zo 4 dôstojníkov, z nich jeden je plukovník ako veliteľ, jedného vojenského duchovného, 23 poddôstojníkov, 2 bubeníkov a 70 strážcov-halapartníkov. Dňa 5. apríla 1979 sv. Ján Pavol II. zaviedol, že celá garda môže mať 100 členov. Štátny sekretariát 17. septembra 1998 povolil zvýšiť počet členov gardy zo 100 na 110.

Kapitán-veliteľ s hodnosťou plukovníka patrí do okruhu najbližších pápežových spolupracovníkov a je tzv. *gentiluomo* Jeho svätosti. Poručík a podporučík s hodnosťou majora sú *gentiluomini* Jeho svätosti.

-r-

S. Forrest stál pred voľbou: buď si nechá syna s Downovým syndrómom, alebo rozvod

Vybral si syna

Rodiny majú rásť spolu, niekedy to však nevyjde. Potom, čo sa mu narodil syn s Downovým syndrómom, musel SAMUEL FORREST (na obr.) urobiť srdcervúcu voľbu: buď ho dá na adopciu, alebo sa bude pozerat' na to, ako ho odpúšťa jeho manželka.

Samuel Forrest, ktorý pochádza z Aucklandu na Novom Zélande, bol radosťou celý bez seba, keď mu jeho žena 21. januára v arménskej nemocnici porodila syna Lea. Veľmi rýchlo sa však dozvedel, že nie všetci sú z Leovho narodenia rovnako nadšení ako on.

„S vaším synom niečo nie je v poriadku,“ povedal Forrestovi doktor krátko po pôrode. „Leo má Downov syndróm,“ dodal lekár.

JE DOKONALÝ!

Arménske zákony povoľujú, aby rodičia detí s Downovým syndrómom, dali svoje deti na adopciu bez toho, aby si ich vzali domov. Podľa Forresta sa jeho manželka Ruzan Badalyanová rozhodla pre adopciu: „Všetko sa stalo za mojím chrbtom. Chcela, aby som sa vzdal svojho dieťaťa, inak sa dá rozviesť.“ R. Badalyanová pre ABC News potvrdila, že žiadosť o rozvod so svojím manželom naozaj podala.

Iný názor mal však S. Forrest. Išiel sa pozrieť na chlapca: „Je krásny! Je dokonalý a ja si ho určite nechám,“ rozhodol sa. Jeho manželka Ruzan dodržala sľub a opustila ho.

ÚSPEŠNÁ ZBIERKA

Aby sa S. Forrest vyrovnal s novými výdavkami a s tým, že je osamelým otcom, založil si stránku GoFundMe. „Cieľom je vyzbierať dosť peňazí na jeden rok, aby som si mohol nájsť prácu na čiastočný úväzok a aby Leo nemusel byť v jasliach a aby som mohol pomáhať pri starostlivosti o neho,“ uvie-

dol pre ABC News. Ani nie za dva týždne vyzbieral 340 194 dolárov, čo bolo oveľa viac ako bol jeho cieľ, čiže 60-tisíc dolárov. „Deväť dní po tom, čo sme začali kampaň, Leo a ja sme v skorých ranných hodinách zistili, že sme prekročili náš cieľ! Leo je šťastný človek, keďže má na celom svete podporu tisícok priateľov, akými ste vy,“ napísal hrdý otec. Darcov ubezpečil, že ďalšie peniaze použije na to, aby Leovi zabezpečil „dobrý domov a školu“.

MYSLÍ AJ NA INÝCH

S. Forrest už oznámil, že všetky peniaze nepoužije len na potreby svojej vlastnej rodiny. „Po tom, čo som prežil s Leom, nebudem sedieť a prizerať sa, ako takéto deti posielajú do detských domovov. Časť peňazí využijem na financovanie zariadení a programov v Arménsku, ktoré budú podporovať budúcich rodičov, aby si svoje deti nechali napriek akýmkoľvek zdravotným postihnutiam a použijem ich aj na to, aby bolo postarané o lepšiu starostlivosť pre tie jedinečné deti, ktoré končia ďaleko od svojej mamy a otca. Tiež by sme radi zdieľali zvyšné finančné prostriedky s jediným siroťincom v Arménsku, ktorý si pravidelne berie opustené deti s týmto syndrómom, ako aj ďalšie organizácie, ktoré môžu pomôcť deťom s Downovým syndrómom. Vďaka vašej podpore už môžeme začať meniť veci,“ napísal na svojej stránke GoFundMe.

FORMA EUGENIKY

Adopcia je však len jednou z foriem diskriminácie, s ktorými sa stretávajú

deti s vývojovými retardáciami. Rodičia nenarodených detí so zdravotným postihnutím sa často stretávajú s veľkým tlakom, aby matky šli na potrat. Štúdie ukazujú, že 90% všetkých detí s diagnózou Downovho syndrómu je pred narodením potratená. Tým sa de facto zavádza istá forma eugeniky.

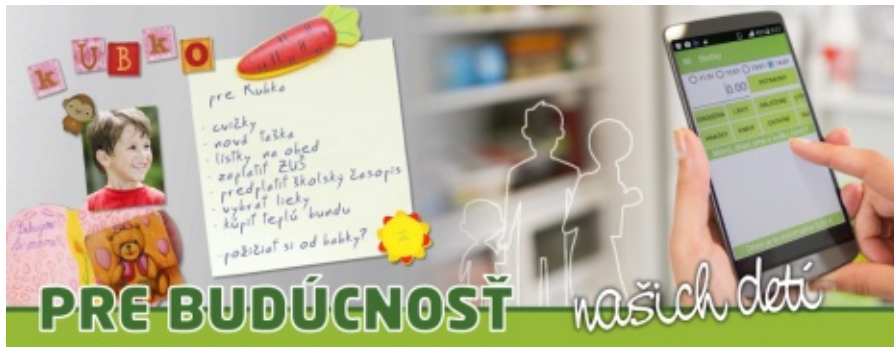
Podľa štúdie z roku 2011 v časopise *American Journal of Medical Genetics* len 4 percentá rodičov, ktoré majú deti s Downovým syndrómom, ľutujú, že si ich nechali. Nemenej než 99% ľudí s Downovým syndrómom uvádza, že sú v svojom živote života šťastní: „Som jedným z tých desiatich percent, ktorých sa napriek všetkému nezabavili pomocou potratu. Dostal som sa cez to,“ hovorí David DeSanctis, 23-ročný herec, ktorý v nedávnom čase hral v nezávislom celovečernom americkom filme *Where Hope Grows*.

Samuel Forrest dúfa, že ostatní rodičia, a jedného dňa aj zvyšok spoločnosti, budú tieto deti milovať a budú si ich cenit: „Dieťa s Downovým syndrómom – stáva sa z toho tak trochu istý druh nálepky. Ak sa nám podarí dostať sa za túto nálepku, zistíme, že sú normálne,“ povedal Samuel pre ABC News a dodal: „Chcem tvrdo pracovať, aby som zistili, v čom je Leo špeciálny. Tento malý chlapík je skvelý!“

-r-/LifeNews
(Snímky: GFM)

Malý Leo Forrest

Kol'ko stojí dieťa?

Kol'ko stojí dieťa? – je pracovný názov aplikácie a projektu *Pre Budúcnosť*. Projekt koordinuje Nadácia Antona Tunegu, ktorá je partnerom Wilfried Martens Centre – organizáciou Európskeho parlamentu.

Každá rodina s minimálne jedným dieťaťom vynakladá väčšinu výdavkov identicky ako iná rodina. Či už na stravu, drogériu, plienky, školné, škôlku, školu, krúžky...

Prostredníctvom aplikácie *prebuducnosť* prebieha kvalifikovaný zber dát o nákladoch, ktoré rodina vynakladá na dieťa od jeho narodenia až po dovŕšenie dospelosti. Zberom a vyhodnotením dát sa dostaneme k priemerovaným výsledkom nákladov na dieťa, ktoré vynakladajú rodičia či rodina.

ZBER DÁT

Dáta sú potrebným a oporným vstupným údajom pre tvorbu prodemografických, prorodinných zákonov, ktoré by v priebehu nasledujúcich rokov mali pomáhať v pozitívnom demografickom vývoji na Slovensku. Demografický vývoj má negatívny vplyv najmä na budúci sociálny systém, ktorý už v priebehu krátkeho času nebude schopný plniť požiadavky, ktoré sa naň budú stále zvyšovať.

Po zbere dát, ktorý bude prebiehať od februára do júna, nasleduje fáza vyhodnotenia. Po nej bude možné začať s odbornými diskusiami, kde sa budú hľadať riešenia na podporu rodín.

Je potrebné pripraviť a presadiť sériu zákonov, ktoré by mali finančne podporiť rodiny s deťmi, pomôcť im financovať rast a výchovu detí, ktoré sú budúci pracujúci a tvorcovia dávok sociálneho systému. Najlepšie výsledky sa dosiahnu, keď sa do zberu dát zapojí čo naj-

Snímka: freepik

väčší počet rodín. Spoločné úsilie pomôže zvýšiť tlak na lepšie prorodinné zákony a zmenu systému podpory rodín.

ČO JE DOSTATOČNÉ?

Naším úsilím je upozorniť na skutočnú výšku nákladov na dieťa a otvoriť diskusiu na túto tému. Sme presvedčení, že je potrebné vytvoriť spoločenský tlak na vládu a parlament, aby sa vážne zaoberali tým, že podpora rodín je zo strany štátu nedostatočná.

V súčasnosti chýbajú odpovede na kľúčovú otázku: *Aká podpora rodinám a deťom by bola dostatočná a prečo je súčasná výška podpory na dieťa nedostatočná?* Aj preto sme boli a sme často svedkami toho, ako sa nepodarilo nájsť spoločenský konsenzus na presadenie tých najvhodnejších riešení. Preto je nutné, aby sa ozvali samotné rodiny a priamo pomenovali problémy, s ktorými zápasia.

ZAPOJTE SA

Rodinám by pri tom mala pomôcť jednoduchá internetová aplikácia. Navrhli sme ju v spolupráci s 30 rodinami, ktoré

ju pripomienkovali, aby zodpovedala realite. Aby bol výsledok čo najpresnejší je potrebné, aby sa čo najviac rodín zaregistrovalo na internetovej stránke s aplikáciou a začalo ju používať. Minimum potrebné na relevantné vyhodnotenia je 1 500 rodín.

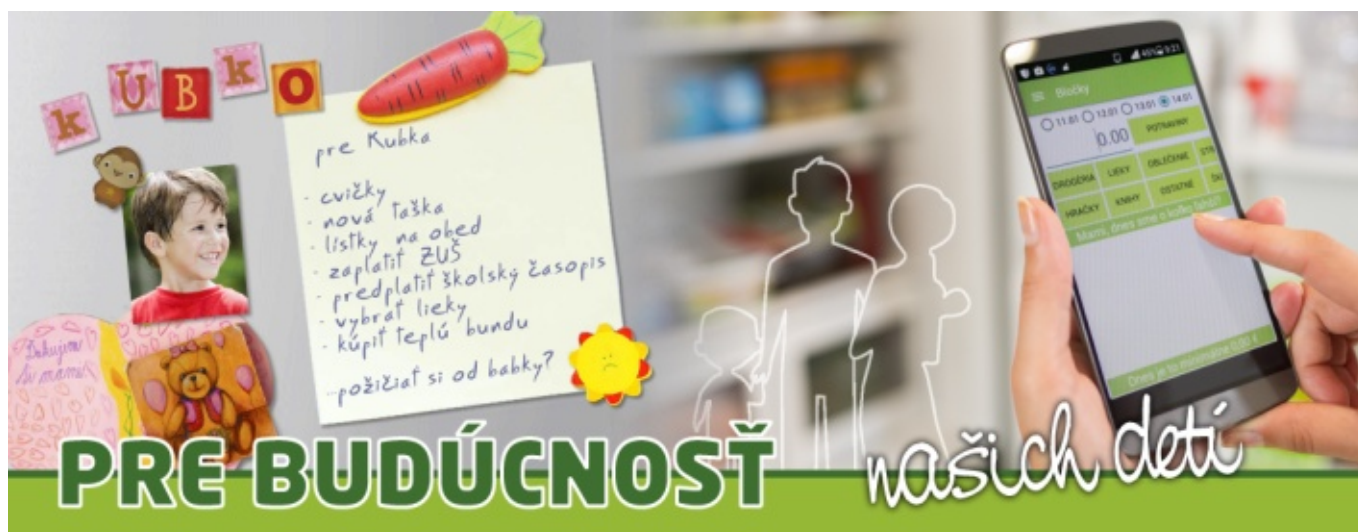
Aplikácia pracuje na dennej báze. Je potrebné zapisovať výdavky ako potraviny, drogéria, škola, školné atď. Ak nie je možné zapísať dáta každý deň, dá sa to urobiť za niekoľko dní. Je možné zapísať výdavky za 5 posledných dní a uložiť ich na server. Výhodou aplikácie je, že ukazuje rodine štatistiku výdavkov.

Patrónkou projektu je poslankyňa EP Anna Záborská, predsedníčka Slovenskej spoločnosti pre rodinu.

Ak vás tento projekt zaujal, boli by sme veľmi radi, ak by ste o aplikácii informovali aj vašich blízkych, spoločenstvá či skupiny rodinných priateľov.

Viac informácie o internetovej aplikácii nájdete na www.prebuducnost.sk

Na sociálnej sieti Facebook nás nájdete pod názvom projektu *Pre Budúcnosť* MAREK DEGRO, správca Nadácie A.T.

Podľa Benedikta XVI. je umenie otvorenou bránou do nekonečnosti, krásy a pravdy

Brána do večna

BENEDIKT XVI., veľký milovník umenia, počas svojho pontifikátu sa neraz prihováral umelcom či svoje príhovory zamerával na umenie. Taký bol aj jeho príhovor v lete 2011 počas generálnej audiencie v Castelgandolfe, ktorý uverejňujeme v plnom znení.

Už viac ráz som upozornil na nutnosť, aby si každý kresťan zahltý toľkými každodennými činnosťami našiel čas na Boha a na modlitbu. Sám Pán nám ponúka nemálo príležitostí na to, aby sme si nášho spomenuli.

Chcel by som sa krátko zastaviť pri jednej z ciest vedúcich k Bohu a napomáhajúcej k stretnutiu s ním. Je to umelecké vyjadrenie, súčasť onej *via pulchritudinis*, cesty krásy, o ktorej som viac ráz hovoril a ktorej najhlbší význam by mal dnešný človek opätovne odhaliť.

Možno sa vám niekedy stalo, že ste pri pohľade na sochu či obraz, pri čítaní veršov alebo pri počúvaní hudobnej skladby pocítili v hĺbke duše vnútorné pohnutie a radosť, a tak ste zreteľne zakúsili, že sa nenachádzate pred obyčajnou hmotou, kusom mramoru či bronzu, pomalovaným plátnom, zhlučkom slov či zvukov, ale pred niečím oveľa vyšším, niečím, čo „hovorí“, dotýka sa srdca, odovzdáva posolstvo, pozdvihuje myseľ.

Umelecké dielo je plodom tvorivej schopnosti ľudskej bytosti, ktorá si kladie otázky tvárou v tvár hmatateľnej skutočnosti, usiluje sa objaviť jej hlboký zmysel a oznámiť ju prostredníctvom jazyka foriem, farieb a zvukov. Umenie vie vyjadriť a sprítomniť potrebu človeka, ktorý chce prekročiť viditeľné, svedčí o smáde po nekonečne a jeho hľadaní. Je dokonca otvorenou bránou do nekonečnosti, krásy a pravdy, ktoré presahujú každodennosť. Umelecké dielo môže primäť myseľ i srdce, aby hľadelo do výšky.

CESTY K BOHU

Existujú však umelecké vyjadrenia, ktoré sú skutočné cesty k Bohu, najvyššej Kráse, a ktoré nám aj pomáhajú, aby v modlitbe rástol náš vzťah k nemu. Sú to diela rodia sa z viery, ktoré sú jej výrazom.

Ak napríklad navštívime gotickú katedrálu, sme unesení vertikálnymi líniami, rysujúcimi sa hore k nebesiam

a pútajúcimi náš pohľad a nášho ducha do výšok, zatiaľ čo súčasne pocíťujeme vlastnú nepatnosť, a predsa túžime po plnosti... Alebo ak vstúpime do románskeho kostola, ktorý nás bezprostredne vyzýva na sústredenie sa a na modlitbu. Akoby tieto úchvatné stavby do seba prijali vieru pokolení... Alebo ak počúvame úryvok sakrálnych hudby, ktorá rozochvieva struny nášho srdca, naša duša akoby sa rozširovala a ľahšie sa obracala k Bohu.

Umelecké dielo je plodom tvorivej schopnosti ľudskej bytosti, ktorá si kladie otázky tvárou v tvár hmatateľnej skutočnosti, usiluje sa objaviť jej hlboký zmysel a oznámiť ju prostredníctvom jazyka foriem, farieb a zvukov.

Vynára sa mi teraz v mysli koncert z diela Johanna Sebastiana Bacha, ktorý v Mníchove dirigoval Leonard Bernstein. Na záver poslednej skladby, jednej z kantát, som vnímal – v hĺbke srdca, a nie rozumom, že práve vypočutá hudba mi odovzdala pravdu – pravdu vrcholného skladateľa – a podnietila ma, aby som dŕžoval Bohu. Vedľa mňa sedel mníchovský luteránsky biskup a ja som mu spontánne povedal: „Kto toto počuje, vie, že silná viera a krásna, vyjadrujúce nezadržateľne prítomnosť Božej pravdy, sú skutočné.“

OKAMIH MILOSTI

Koľko ráz však obrazy alebo fresky, ktoré sú plodom umelcovej viery a pomocou svojich tvarov, farieb a svetla obracajú našu myseľ k Bohu, podnecujú v nás rastúcu túžbu naberať z prameňa všetkej krásy! Je hlboko pravdivé to, čo napísal veľký umelec Marc Chagall: „Maliari celého storočia máča-

Snímka: CTV

li svoje štetce v pestrej abecede, ktorou je Biblia.“

Koľko len príležitostí nám ponúkajú umelecké diela na to, aby sme si pripomenuli Boha, napomohli svojej modlitbe alebo i obrátili svoje srdcia! Známy francúzsky básnik, dramatik a diplomat Paul Claudel zakúsil Božiu prítomnosť práve pri počúvaní nádherného spevu *Magnificat* pri omši v parížskom Chráme Matky Božej cez Vianoce roku 1886. Vtedy nevstúpil do kostola z pohnútok viery, ale aby mohol argumentovať proti kresťanom. Božia milosť však zasiahla jeho srdce.

Znovu treba odkryť, nakoľko je umenie dôležité pre modlitbu a pre živý vzťah k Bohu. Mestá i dedinky po celom svete skrývajú umelecké poklady, ktoré sú výrazom viery a povolávajú nás na vzťah k Bohu. Nech sa teda navštevujú umeleckých pamiatok stáva nielen príležitosť na kultúrne obohatenie sa, ale nech sa navyše premieňa na okamih milosti, na vzpruhu, čo posilňuje náš vzťah k Pánovi, a na rozhovor s ním, na podnet na kontempláciu lúča krásy, ktorý nás zasahuje, takmer „zraňuje“ naše vnútro a pozýva nás nahor k Bohu – na prechod od čírej vonkajšej skutočnosti k hlbšej realite, ktorá tu nachádza svoj výraz. Ako sa píše v Žalme 27: „O jedno prosím Pána a za tým túžim, aby som mohol bývať v dome Pánovom po všetky dni svojho života, aby som pocíťoval nehu Pánovu a obdivoval jeho chrám“ (Ž 27, 4).

Dúfajme, že Pán nám pomôže, aby sme jeho krásu pozorovali v prírode aj v umeleckých dielach, boli tak zasiahnutí jasom jeho tváre a mohli sa stavať svetlom pre druhých.

-red-

Súčasnosc' je predovšetkým výzva pre tých, ktorí sa usilujú dať kultúre a umeniu zmysel

Kríza umenia

Už dost' dlho sa hovorí o morálnej kríze, z ktorej v konečnom dôsledku vyplýva aj kríza v kultúre. Bežný človek viac-menej „verklíkuje“, že je tu aj kultúrna kríza, no zväčša jej prejavy sám nevie definovať.

Osobne si myslím, že tieto dve „krízy“ navzájom súvisia. Neviem si predstaviť, že by v čase všeobecnej degradácie mravov a morálneho étosu práve kultúra zostala pannenky ideálna a čistá. Ale to neznamená, že tú „idealitu“ (v zmysle platónskeho axiologického triumvirátu: Pravda – Dobro – Krása) netreba hľadať.

Osobne aj v súčasnej kultúre, aj napriek devastácii vkusu, vulgarizácii, sexualizácii a libertariánskemu individualistickému voluntarizmu, cítim, takpovediac, trávu rásť: najmä v renesancii nového morálneho nepokoja, vyvolaného „krízou z nadbytku“ (ak môžem použiť esejistický termín Milana Rúfusa). Pravda, korene krízy kultúry sú staršieho dáta.

RELATIVIZÁCIA

Na počiatku kultúrnej moderny (motivovanej osvietenstvom, priemyselnou revolúciou, nástupom výtvarných avantgárd, atonálnou hudobnou reformou druhej viedenskej školy atď.) sa začalo diať čosi, čo britský historik Paul Johnson nazval „zákonem nezamýšľaných dôsledkov“. Teória relativity sa z fyzikálnej a astronomickej oblasti začala pomaly infiltrovať aj do spoločenských vied, životného štýlu, hodnoto-

vých pohybov v umení a kultúre. Trend relativizácie, straty absolútnych kritérií po každej stránke uvoľnil individualistickú kreatívnu energiu, žiaľ, aj s atavizmami, ktoré driemu hlboko v kolektívnom podvedomí.

Postmoderna tento trend zameniteľnosti všetkého so všetkým, ironizácie integrálnych koncepcií sveta, nepochybnitelných prirodzených konštánt, banalizáciu vznešeného a naopak triumfalizmus banality, vecnosti, brutality, šoku, náhodnosti povýšenej na zákon atď. dovedla k neprehľadnej dokonalejšti. Túto menlivosť, významovú nepolapiteľnosť, nejednoznačnosť, prchavosť, nahraditeľnosť, zameniteľnosť, hodnotovú nestálosť poľský sociológ a filozof Zygmunt Baumann nazval „tekutou modernitou“ (Z. Bauman je aj autorom vynikajúcej štúdie o tom, ako sa táto „tekutosť“ prejavuje v interpersonálnych vzťahoch, ktoré sa kedysi nazývali *láska* – bez ohľadu na to, o akú vzťahovú úroveň išlo: *eros* – *philia* – *agapé*).

SEXUALIZÁCIA

Okrem relativizácie stál pri zrode hlbinných mechanizmov deštrukcie kultúry aj Sigmund Freud a jeho koncept psychoanalýzy. Ten optiku svojho psy-

chiatrického výskumu nasmeroval ku základným inštinktom skrytým v ľudskom podvedomí, kde temne driemu pod rúškom kultúry, náboženstva a tradície. Vytesnenie, libido, narcistický archetyp, superego, sublimácia, princíp slasti, význam oslobodenej sexuality – to sú niektoré z kľúčových pojmov Freudovho konceptu, ktorý sa s ohľadom na duchovný rozmer človeka, usiloval kultúrne zušľachtiť Carl G. Jung.

Akokoľvek: džin pustený z fľaše sa už nedal vtláčiť naspäť a priniesol otvorenie tejto trinástej komnaty, čo v kultúre, najmä však v literatúre, kinematografii a výtvarnom umení (pars pro toto spomeňme napríklad surrealizmus, novú figuráciu), vyvolalo seizmický otras. Aj keď nevyhnutne zjednoduším, tento trend vyvrcholil v čase tzv. sexuálnej revolúcie 60-tych rokov (antikoncepcná tableta, promiskuita, rozvodovosť, interrupčná legislatíva, neskôr objav vírusu HIV).

Je však paradoxné, že to, čo malo byť poslednou dňavou ľudskej slobody, kam ruka zákonodarcov nesmie dosiahnuť, sa stalo novodobým otroctvom (vynikajúco tento paradox komentuje Kingsley Amis v svojej tragikomickej próze *Jake s Problem*).

Esejisticky sa tomuto procesu venoval aj Milan Rúfus, ktorý bol presvedčený, že boj proti pokrytectvu sa nedá a ani nemá začínať na ohanbí.

Popri relativizácii, popri vstupoch do pudových suterénov, sa potom na kríze kultúry podpísal aj nástup nových elek-

>>>

tronických médií, audiovizuálnych prostriedkov a IT možností, ako aj potreba vtiahnuť do marketingových siločiar čo najviac cieľových adresátov, a to aj za cenu šoku, estetickéj suterinizácie, hnusu, škandalóznosti, vyprázdňovania zmyslu v prospech „klipovej“ nestálosti, bulvarizácie temer ako civilizačnej normy.

Prirodzene, mentorsky a moralizátorsky sa pocit krízy v kultúre, možno až pocit konca, tušenie eschatologickej hranice, vyriešiť nedá. Je to teda nielen hrozba, ale aj výzva pre všetkých, ktorí sa nejakým spôsobom snažia tú Popolušku – kultúru udržiavať pri zmysle a zmysloch.

ČO JE MODERNÉ?

Kríza v kultúre sa akosi automaticky spája s moderným mením. Myslím si, že tu treba terminologicky poopraviť používanie termínu *moderné umenie*. Aj keď sa všeobecne používa tento vágny termín, podľa mňa nemá celkom správnu logiku, nakoľko vždy je len chronologicky viazaný k určitej dejinnej perióde. Rembrandt, Carravaggio, Hals, Vermeer boli svojho času modernou prinajmenšom v tom, čo vykonali v zmysle svetelnej expanzie v plastickej ilúzii obrazovej plochy, v prednese, v šerosvite. Podobne bol v čase klasicizmu úplným „hitmakerom“ Wolfgang Amadeus Mozart alebo v alžbetínskom baroku lutnista John Dowland, ktorých rád porovnávam napríklad s popovou a rockovou „modernou“ trebárs takých Beatles.

Moderné umenie môže sugerovať čosi progresivistické, aktuálne, súčasné proti čomusi tradičnému, konvenčnému, kanonizovanému a manieristicky už vyprázdnenému. Myslím si, že aj tu platí mechanizmus Baumannovej „*tekutosti*“.

HĽADANIE ZMYSLU

O veciach sa dá uvažovať aj tak, že pojem zúžime na modernitu a modernu. A potom, napríklad vo výtvarnom umení, naozaj môžeme ísť až k impresionizmu a ku klasickým avantgardám (fauvizmus, kubizmus, futurizmus, surrealizmus, suprematizmus, abstrakcia, action painting, pop-art, op-art, kinetizmus, expresionizmus atď.).

V hudbe počnúc Debussym a Satiem dochádza k rozvoľneniu postklasicistického a romantického zvukového kánonu a obdobne nastupujú atonálne a aleatorické zvukové koncepty napríklad Schönberga, Webera, Berga až po minimalizmus a renesanciu klasického zvukového ideálu (Part, Penderecki).

Oveľa dôležitejšie než taxatívne sledovanie týchto zmien je, podľa mňa, hľadanie ich zmyslu a dôvodu.

Zásadná zmena pri modernite sa udiaha v smere kreatívnej autonómnosti tvorby, ktorá sa nedá redukovať na nejaký optický či zvukový verizmus v zmysle automatickej nápodoby, reflexu a reflexie vonkajšieho sveta. Odborne sa tomuto posunu v umení a kultúre hovorí *ontotvorný*, teda *bytie-tvoriaci* mechanizmus či princíp.

***Mentorsky a moralizátorsky
sa pocit krízy v kultúre,
možno až pocit konca,
vyriešiť nedá.***

***Je to teda nielen hrozba, ale
aj výzva pre všetkých, ktorí
sa nejakým spôsobom snažia
tú Popolušku – kultúru
udržiavať pri zmysle
a zmysloch.***

Na vysvetlenie: v medzivojnovom období Ľudovít Fulla a Mikuláš Galanda formulovali v *Súkromných listoch* prvý manifest tejto zmeny. Píšu, že už nemaľujú dom, strom, krajinu, ale vytvárajú obraz. A ako má vonkajší materiálny svet svoju podobu, povahu a pravidlá, tak aj obraz má svoj imanentný poriadok a systém, ktorý sa nedá redukovať na – čo ako majstrovský – odraz niečoho zvonka.

DÔLEŽITOSŤ FORMULÁCIE

Keď svojim gymnaziálnym študentom vysvetľujem zmysel moderných

vizuálnych umení, často sa utiekam k porovnaniu s klasickou vážnou hudbou. Ako vieme sformulovať jej obsah? O čom tá-ktorá konkrétna hudba je? Akú náráciu v nás spúšťa?

Zvyčajne, okrem nejakých emocionálnych približností, kapitulujeme. Rád hovorím, že hudba je organizáciou zvuku a per analógiám je aj umelcov obraz organizáciou vizuálnych mohutností výtvarného jazyka alebo jazyka kinematografického.

V tomto zmysle môže byť obsahom aj samotný proces tvorby (tohto nádherného stvoriteľstva), obsahom výtvarnej reči môže byť jej jazyk, energia, iracionalita imaginácie. Takto formulovaná povaha umeleckej a kultúrnej kreativity nemá systémové hranice a súvisí s Božím konceptom slobody, ktorý má podľa mňa zmysel iba v kontexte zodpovednosti a poctivosti.

VYČERPANÉ MOŽNOSTI?

Postmoderna vyšla z predpokladu, že všetky možnosti sú už vyčerpané a že jediným poctivým riešením je mix všetkého so všetkým, parodovanie niekdajšej celistvosti, citovanie umeleckých reliktov, ironizovanie koncentrického zmyslu, zvlášť ak je krytý nejakým hodnotovým absolutóriom, dekompozícia, odmietanie akéhokoľvek apriórneho estetického, poriadku, logiky.

Vedel by som doložiť desiatky literárnych diel, výtvarných konceptov, filmových projektov, divadelných inscenácií, ktoré reflektujú alebo tvoria práve takúto estetiku „po-umenia“ (Theodor W. Adorno, Stefan Morawski,...). Tento výpočet by však presiahol limity dané dramaturgiou článku.

MARIÁN KVASNIČKA
(Snímky: net, archív)

„Očisťovaním“ umenia sa stráca jeho nielen ľudský, ale aj transcendentný rozmer

Odľudštenie umenia

Bruno Catalano: *Sediaci cestujúci*

José Ortega y Gasset v eseji *Dehumanizácia umenia* brilantným spôsobom opísal jednu z fatálnych príčin, ktorá viedla k tomu, že „moderné umenie je nepopulárne“, čo mnohí pretavujú do všeobecnejšieho termínu „kríza kultúry“.

Dajme teraz bokom širšie príčiny, ktoré celkovo viedli ku kríze spoločnosti ako takej, tým pádom aj ku kríze kultúry či umenia, a zamerajme sa len na Gassetovu analýzu dehumanizácie umenia.

Ortega y Gasset uverejnil svoju slávnu esej v roku 1925. V podstate to bola reakcia na vtedajšie „moderné“ umenie, ktoré bolo charakteristické priam revolučnou rýchlosťou meniacimi sa, väčšinou súbežne bežiacimi umeleckými smermi, ak chceme umeleckými –izmami (fauvizmu, kubizmu, suprematizmus, dadaizmus, surrealizmus...). Avantgardy a nové princípy doslova šokovali, takže Ortega y Gasset označil moderné umenie za „nepopulárne, ba čo viac, je antipopulárne“. Logicky si ce pripustil, že každý nový štýl potrebuje istý čas, kým získa popularnosť, no sám nedal novým štýlom veľa času na ich prijatie širokými masami a pustil sa do analýzy ich „antipopulárnosti“. A hoci výtvarné diela prvej štvrtstoročnice 20. storočia patria v súčasnosti

medzi najvyhľadávanejšie a najdrahšie, Gassetova analýza je stále vysoko aktuálna, pretože súčasné moderné umenie akoby sa zbavilo akéhokoľvek určujúceho štýlu či štýlov. Zdá sa, že dehumanizácia umenia je dokonaná...

CITOVÁ ZAJINTERESOVANOSŤ

Každé umelecké dielo vyvoláva rozdielne názory: niekomu sa páči, niekomu nie, jednému viac, druhému menej. Súčasné umenie má však väčšinu proti sebe. Ortega y Gasset dokonca posúva „(ne)páčenie sa“ diela na jeho „(ne)rozumieniu“. „Zdá sa, že nové umenie nie je určené všetkým, ako to bolo v prípade romantického umenia, ale že je určené menšine, ktorá je naň mimoriadne nadaná,“ píše Ortega y Gasset. A tak moderné umenie masu neprijímajú. Odmietajú ho, lebo mu nerozumejú.

Prirodzene sa natiska otázka, prečo mu nerozumejú. „Ak umenie nie je zrozumiteľné pre všetkých, znamená to, že prostriedky, ktoré používa, nie sú všeobecne ľudské. Nie je umením pre celé

ľudstvo, ale iba pre osobitú skupinu ľudí,“ vysvetľuje Ortega y Gasset a vydáva sa ozrejmiť, prečo sa ľuďom niečo páči, čo v nich vyvolá estetický pôžitok.

Odpoveď je prostá: citová zainteresovanosť. „Ľuďom sa páči nejaká dráma, keď ich dokázala zaujímať na ľudských osudoch, ktoré im predkladá,“ vysvetľuje španielsky filozof. Láska, nenávisť, súcit, radosť dojmajú ľudské srdce, a tak sa človek „zúčastňuje na osudoch hlavných postáv“. Ľudia vtedy považujú dielo za „dobré“, keď „dokáže vyvolať, vzbudiť nevyhnutné množstvo ilúzií potrebných na to, aby sa jeho imaginárne postavy považovali za živé,“ vysvetľuje Ortega y Gasset.

Ak citovú zainteresovanosť zúžime ad hoc len na výtvarné umenie, potom človeka priťahujú, „páčia sa“ také diela, kde sú zobrazení veci, ktoré v človeku vyvolajú istú reflexiu na prežitie či s ktorými by v nejakom zmysle bolo zaujímavé stretnutie. Krajinka je vtedy „pekná“, keď reálna krajina, ktorú obraz znázorňuje, si pre svoju príjemnosť či patetizmus zaslúži, aby ju človek navštívil. „Čisté umelecké formy, neskutočnosť a fantázia sa prijímajú len do tej miery, do akej nebránia vnímaniu ľudských tvarov a peripetií,“ píše Ortega y Gasset.

A tak keď začínajú dominovať čisto estetické momenty, ktoré nemôžu náležite vystihnúť ľudský príbeh, „publikum zostáva zmätené“ a nevie, čo má robiť pri sledovaní scenára, čítaní knihy, počúvaní hudby či pri vnímaní obrazu. Ak chýba citová zainteresovanosť, dielo, ktoré ju neponúka, zostáva bez odozvy.

OČISŤOVANIE

V zmysle povedaného je zjorné, prečo bolo umenie v podstate do začiatku 20. storočia populárne a bolo prijímané rôznorodou masou. Na umelecký zážitok, nebola potrebná umelecká senzibilita, stačila ľudská senzibilita, schopnosť vnímať bôle a radosti druhého.

Umelecká avantgarda chcela očistiť umenie, najmä keď zobrazovanie reálneho sveta dostalo konkurenta – fotografiu. Tendencia „očisťovania“ však čoraz silnejšie viedla k vytlačaniu ľudských prvkov. Nedialo sa to skokom, ale postupne, až sa dospelo k bodu, „keď ľudský obsah tvorby bol zúžený, sotva badateľný“. A tak sa umenie postupne stávalo umením pre umelcov a nie pre masu, začínalo vznikať „umenie kasty a nie demotické umenie“.

Ak si to premietneme do výtvarného umenia, čo je aj viac-menej prirodzené,

» »

pretože práve ono najrýchlejšie reagovalo na rýchlo sa rodiace myšlienkové prúdy, tak začalo dochádzať k tomu, že umelci prestali zachytávať realitu, ba naopak: išli proti nej. „Zámerné sa usilovali o jej deformáciu, o zanedbanie ľudského aspektu, o jej dehumanizáciu,“ píše Ortega y Gasset. Ak sa dovtedajšími dielami vedel recipient stožniť, gassetovsky povedané „iluzórne spolumažovať“, s objektmi na moderných obrazoch takáto „spolužitie“ už nebolo možné. Ak nebol problém zaľúbiť sa do Giocondy od Leonarda da Vinci, do Malevičovho Čierneho štvorca na bielom pozadí z roku 1913 to bolo nepredstaviteľné.

Tým, že moderné umenie pozbavilo zobrazované objekty aspektu žitej reality, „spálilo všetky mosty a potopilo všetky lode, ktorými by sme sa dostali do nášho bežného sveta“. Človek zrazu stál pred „nezrozumiteľnom“ a podľa Ortegu y Gassetu musel „interagovať s objektmi, s ktorými sa nedá zaobchádzať ľudsky“. „To je dôvod, prečo nový umelec rozdeľuje publikum na dve skupiny individuí: na tých, ktorí mu rozumejú, a na tých, ktorí mu nerozumejú, to znamená na umelcov a na tých, ktorí nimi nie sú,“ vysvetľuje Ortega y Gasset a lakonicky dodáva: „Nové umenie je umenie umelecké.“

OD AD QUEM PO A QUO

Mýlil by sa však ten, kto by tvrdil, že v modernom umení chýbajú city a vášne. „Patria však do psychickej sféry, veľmi odlišnej od tej, ktorá je súčasťou primárneho ľudského života. Ide o sekundárne emócie, o špecificky estetické city,“ upresňuje J. Ortega y Gasset. Domnieva sa, že dominantnou črtou novej senzibility je averzia voči ľudským prvkom v umení.

Umelca v „očisťovaní“ umenia prešáva zaujímať *ad quem*, ku ktorému, do popredia vystupuje *a quo*, od ktorého. Takto estetický zážitok pre „nového“ umelca pramení z triumfu nad ľudským: „Nejde o to dokázať namalovať niečo, čo by bolo úplne odlišné od človeka, ale nakresliť človeka tak, aby sa čo možno najmenej ponášal na človeka.“

Takto ponímaný náhľad sa zdôvodňuje tým, že vedieť vytvoriť niečo, čo by nebolo kópiou skutočného, ale čo by napriek tomu malo určitú „materiálnosť“, si vyžaduje tie najlepšie umelecké vlohy.

Ak doteraz platilo, že básnik chcel byť predovšetkým človekom, „nový“, ak chceme avantgardný básnik chce byť jednoducho – básnikom. Inými, gas-

Snímka: archív

setovskými slovami, „básnik sa začína tam, kde sa človek končí“. Ak bolo doteraz jedným z cieľov poézie zušľachtovať objekt, od nového ponímania, keď sa „metafora stáva substanciou a nie ornamentom“, básnikov objekt sa namiesto krásenia a ozdobovania „zhadzuje a ničí úbohú realitu“. „Lyrická zbraň sa obracia proti prírodným veciam a zabíja ich.“ Takáto poézia však nepotrebuje byť „precitovaná“, pretože v nej niet nič ľudské, nič citové.

Postupy pri dehumanizácii umenia môžu byť odlišné. V súčasnosti sú iné ako za čias Mallarmého, Apollinaira, Maleviča či Boccioniho. Tak napríklad Jackson Pollock povyšoval spontánnosť na princíp tvorby, cieľom Georgesu Matieua bola absolútna improvizácia a kreativita bez akejkoľvek myšlienky.

BEZ TRANSCENDENTNA

Je prirodzené, že dehumanizáciou umenia zákonite dochádza aj k zbavovaniu sa transcendentnosti v ňom.

„Staré“ umenie bolo transcendentné vo vznešenom význame: „Bolo také svojimi námetmi, ktoré spravidla čerpali z najzávažnejších problémov ľudstva, a bolo také aj samo pre seba, ako ľudská schopnosť, ktorá prepožičiavala ľudskému rodu dôstojnosť a seba-zdôvodnenie,“ píše Ortega y Gasset.

Americký filozof Jude Dougherty hovorí o spojitosti „medzi ochudobnenou, antimetafyzickou filozofiou našej doby a jej oslabujúcim efektom na umenie“. Podľa neho existuje väzba medzi umením určitej civilizácie a jej vierou a vedomím transcendentna: „Bez metafyzického uznania transcendentna, bez

poznania Božieho intelektu ako zdroja prirodzeného poriadku a naplnenia ľudských aspirácií, je realita konštruovaná v čisto materialistických termínoch. Meradlom sa stáva sám človek, ktorý však nechce byť zodpovedný nijakému objektívnemu poriadku. Život sám je prázdny, bez cieľa. Táto strnulosť je vyjadrená miestami až v perverznej sterilite moderného umenia.“

Podľa mnohých moderné umenie zaujaté sebou samým zdegenerovalo do narcizmu a nihilizmu. Z mnohých len dva príklady.

V roku 1917 šokoval francúzsky umelec Marcel Duchamp, keď sa podpísal na pisoárovú mušľu a vystavil ju ako umelecké dielo. Prieskum medzi 500 odborníkmi na umenie, ktorý sa uskutočnil v roku 2002, ukázal, že Duchampova *Fontána* je najvplyvnejšie dielo moderného umenia...

Londýňanka Tracey Eminová vystavovala v roku 1999 v Tate Gallery *Moju posteľ*. Pozostávala z rozostlanej postele doplnenej fľašami vodky, použitými kondómami a krvavou spodnou bielizňou. Dvaja nahí muži vodku vypili a začali po posteli skákať. Pre svet súčasného umenia je charakteristické, že návštevníci galérie im tlieskali, pretože si mysleli, že tento vandalizmus je súčasťou výstavy. To, že Eminová pôsobí ako profesorka na European Graduate School, ako aj to, že jej dielo *Moja posteľ* bolo nominované na prestížnu Turnerovu cenu, nechajme bokom...

Dostojevského Ivan Karamazov hovorí: „Ak Boha niet, všetko je dovolené...“

A to platí nielen pre umenie.

PAVOL PRIKRYL

Čo je krása...

MILAN RÚFUS, básnik ticha a viery. Hľadač krásy a pravdy. Dotýkal sa oboch. Ba čo viac – odkrýval krásu v pravde a pravdu krásy. Ukázal nám najvyššie umenie. Umenie života v pravde a v kráse.

A čo je krása?

Čo je krása?
Je zaklínaním duchov?
Či ani to a prosto – iba úkaz?

Pár zajačikov ukryť do klobúka,
farebné perie, šál a pestré skielko
a potom spustiť staré divadielko,
to naučené –
to je umenie?

Ten kúzelník, čo skrýva svoje triky
sám pred sebou
a nič, nič súdené?
Nemuč sa. Netlč, kde niet odpoveď.
Bez odpovedí býva všetko prosté,
pretože ťažké.

Môj Bože, čo je krása?
Sto pokolení v zemi sní o tom.
Jediné vediač:
že dotknúť sa jej nervu
znamená
v hĺbkach pohnúť životom.

Tesári

I prerúbať,
i prerúbať sa do krásy,
môj Bože.

Sekerou.
Ako v januári
sa rúbe studnička:
až po hladinu
s kamienkom na dne,
očkom v prsteni.
I sekerou.

A nožom krstený,
tvár samá drobná jazva,
pod údermi krásne.
I sekerou.

Ach, duša bubeníka,
tlčúca päšťou na vysoký prah básne,
bolo ti otvorené!

Michelangelo

Niešť bremeno a spievať.
Ty si vedel,
kto nosí krásu na krst.
My už nie.

My nevieme, my iba poznáme.
Ako sa naťahujú hodinky.
Koľko má kostí veľryba. I báseň.
Ó, každý chĺpok, trikrát spočítaný,
na tele krásy. Čo s tým, čo s tým?

S múdrením, ktorým pribúda
ničoty ako vlčej tmy – a básnik,
zhodený jazdec, z jamky po podkove
chce stvoriť koňa.

Úzkosť, únava...
Jak deti v lese sme zablúdili v
mnohom.

A krása, ktorá tykala si s Bohom,
sama sebe dnes rozpráva
zmätené, čudné veci.

Odklňanie tvaru

Je,
je to všetko tam.
Zakliate v ploche.
Tak prenikavo prázdnej,
že už i smietka ponechaná náhode
z nej vyčnie ako balvan,
v oku bolí,
akoby padla rovno do neho.

Tak chodí maliar, ohmatáva prázdno.
Hľadajúc body, v nich sa dotýka
s nebytím bytie.

Akokoľvek presný,
chveje sa pritom.
Ako osika.

Skrytý svet básne

Odkiaľ si prišla k nám?
A načo ti je slovo?

Hovoriť to isté,
len povedať to novo?

Hovoriť takisto,
no rieknúť čosi nové?

Čo nám to ukrývaš,
báseň, v tom tvojom slove?

A rozmnožuješ ním
i poznanie i krásu.

Vestálka večného.
A pritom dcéra času.

Rodinovi milenci

Tak to je láska:
dláto Sochárove.

A kameň, ktorý za život
neriekne ani slovo,

odrazu spieva.

Kratučký rozhovor

– Povedz mi, čo je báseň.
Poďakovanie za sen?

– Neklad' mi takto otázku.
Báseň je vďačnosť za lásku.
Poďakovanie túžbe.

A Bytiu, chlapče môj.
To u neho je v službe.

UMENIE DUCHA - Návrat súčasného umenia do chrámu

Spoved'

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom **UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu**. Projekt vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie – z rôznych dôvodov – často chýba.

Štyridsaťdňové obdobie pôstu, ktoré sa v liturgickom kalendári začína Popolcovú stredu a končí Veľkým piatkom, nám má pripomenúť štyridsať dní, ktoré Kristus strávil na púšti pred začiatkom svojho verejného pôsobenia, a nasmerovať nás k vnútornému obnovovaniu nášho vzťahu s Bohom.

Pôst nie je len obdobím odopierania, jeho prostredníctvom sa tiež stíšujeme, aby sme mohli prehĺbiť svoj duchovný život, sústrediť sa a naladiť sa na hlboké prežitie veľkonočného tajomstva a tajomstva Božieho dotyku s človekom.

Dielo EVY TKÁČIKOVEJ vychádza z osobného zážitku putovania po zná-

mych rímskych chrámoch. Namiesto slávnych umeleckých diel fotograficky zdokumentovala to, čo zostáva turistami väčšinou nepovšimnuté: perforované okienka, ktoré oddeľujú spovedníka a spovedajúceho sa. Pochádzajú z Baziliky sv. Pavla za hradbami, Santa Maria Maggiore, Santa Maria di Aracoeli, Lateránskej baziliky, Chrámu sv. Ignáca z Loyoly a i.

Tieto plechové platne, často umelecky zdobené symbolom kríža alebo ornamentom, sa v jej videní stávajú podobnosťou, symbolom pokory, pokánia, osobného vyznania, prijatia odpustenia a posily na životnej ceste. Vidieť na nich

stopy času a opotrebovanosti, nesú v sebe stovky skrytých príbehov spovedajúcich sa ľudí. Autorka nás motivuje uvažovať aj o vlastnej krehkosti a nekonečnom Božom milosrdenstve.

-ls/-

Vyšlo **marcové** číslo Našej Žilinskej diecézy.

- Biskup Alan Hopes
- Slávme život!
- Režisér Jozef Abafi
- Cirkevná škola v Novej Dubnici
- Kráľovský hudobný nástroj
- Žilinské oslavy
- Príprava snúbencov
- Križová cesta
- Národovec Štefan Závodník
- Na vzťahu treba pracovať

Inštitút Communio, n.o.
Jána Kalinčiaka 1
010 01 Žilina

Nedostal sa k vám časopis?

Napíšte nám do redakcie a pošleme vám ho poštou. Časopis si môžete aj predplatiť.

Email: icommunio@gmail.com
Web: www.icommunio.sk
Tel.: 041/56 58 434

Dr. Marián Kvasnička: Medzi umelcami evidujem nový duchovný nepokoj

Moderna a tradícia si (ne)odporujú

Je súdny znalec pre výtvarné umenie, autor umeleckých monografií, ako aj autor textov gospelovej skupiny Boží šramot a Gospel Family. Pracuje ako predseda poradného zboru pre kresťanské tradície pri Národnom osvetovom centre a ako generálny kurátor medzinárodného sympózia *Ora et Ars* na Skalke pri Trenčíne. **MARIÁN KVASNÍČKA.**

V umení vždy platilo nejaké tabu. V roku 2007 Cosimo Cavallaro šokoval svet dvojmetrovou sochou čokoládového Krista, už niekoľko rokov vyvoláva rozporuplné reakcie výstava *Ludské telo (The Human Body)*. František Ringo Čech jeden svoj vulgárny obraz obraňoval, že to nie je nijaká „čuňárna, prasárna“, ale chcel len „šokovať“. Mali by platiť v umení nejaké hranice? Má sa páčiť, či má šokovať?

Prekvapujúce momenty a pointy vždy tvorili významnú súčasť umeleckej reflexie. Keby to tak nebolo, umelcom by mohol byť každý, kto sa dokáže priučiť „remeslu“. Remeslo, majstrovstvo, rukodielnosť však dávno nestačia. Dokonca, v čase dokonalých vizuálnych médií je temer trúfalosť konkurovať fotografickým a kamerovým šošovkám (a to sme len na pôde vizuálnych umení). Talent, imagináciu, schopnosť vízie, kombinatoriku citu a rozumu, kalkuláciu a náhody nenahradí ani tá najdokonalejšia technika. Takže prekvapenie áno, šok je však už javom zvýšenej perцепčnej tolerancie – podobne ako alkohol. Vždy treba vyššie dávky, aby sa človek prebral z letargie. Po šoku však zostáva prázdno, lebo každodenná realita funguje väčšmi na stereotypoch ako na šokových ruptúrach. Po prebudení sa z kultúrnej a estetickéj „opice“ zisťujeme vlastne vždy to isté: anestéza chvíľu fungovala, ale operácia sa neuskutočnila!

A pokiaľ ide o hranice – je to stále tá istá, staronová téma umeleckej slobody, bezhraničnosti autorského prejavu, téma, ktorá v našich kultúrnych končinách býva garantovaná aj ústavným systémom. A v tomto zmysle treba aj povedať, že i modloslužobne zbožstvosťvaná.

Časť odpovede na túto otázku vidím však aj v mediálnom diskurze po útoku na redakciu *Charlie Hebdo* v Paríži. Myslím si, že Svätý otec František sa k tomu vyjadril jasne: sloboda prejavu nestojí vyššie ako ľudská dôstojnosť. V tejto formulácii vidím isté hranice, ktoré však nie sú represiou slobody, ale jej najsilnejšou stránkou.

Už niekoľko desaťročí je tu prúd *performance art*. Aj keď *performance* sa môže odohrávať kdekoľvek, kedykoľvek a akokoľvek dlho, takže sa zdá, že je to umenie pre široké masy, bežných ľudí neoslovil, a ak, tak len minimálne, no kritika ho hodnotí vysoko pozitívne. Nejde tu o *l'art pour l'artizmus*?

Ak budeme umenie posudzovať iba prizmou majstrovskej dokonalosti, remeselnej pohotovosti a šikovnosti nápodoby (obraz – odraz), performance sa nám môžu javiť ako čosi elitárske, príliš intelektuálne, určené azda snobom a umeleckým kritikom, ktorí od roztopaše už nevedia čo a ako ďalej.

Umenie pre umenie vidím skôr v remeselne dokonalej dychtivosti akejosi anachronickej, už nejestvujúcej, ideality krásna – nech už ide o oblasť vizuálnych či akustických konceptov. Naozaj poznám performance, ktoré vymýšľajú pre samotné vymýšľanie, no videl som aj také projekty, ktoré ma chytili za srdce a nevojak vyvolali čosi z obrovskej citovej a mentálnej triašky – podobne ako vedecko-básnické spisy významného francúzskeho paleontológa a jezuitu Pierra Teilharda de Chardin. Teraz mám na mysli najmä záznamy ukrižovania na snehovej pláni liptovských lúk predčasne zosnulého výtvarného mystika Michala Kerna. Takže – som veľmi opatrný pri posudzovaní spôsobov, pokiaľ ide o artikulovanie vízie.

Dávnejšie bola Cirkev a umenie na jednej lodi. Umelci dostávali vďaka Cirkvi priestor na sebarealizáciu. Dá sa povedať, kedy a prečo táto pomyselná loď stroskotala?

Nie som si celkom istý, či tá pomyselná loď naozaj stroskotala. Ono to totiž súvisí aj s niekdajšou pozíciou Cirkvi, keď bola užšie ako dnes neoddeliteľnou súčasťou svetskej moci. Nezbúdajme, že katolícke, v niektorých krajinách Európy protestantské náboženstvo dlhé storočia formovalo povahu a ideológiu štátov.

Ale áno: bez Cirkvi by nebolo katedrál, sakrálnych slohov, architektúry, maliarstva, sochárstva.... Toto, čo ako komplikované donorstvo vytvorili najmä materiálne predpoklady vzniku unikátnych diel, ktoré v súčasnosti tvoria nedeliteľnú súčasť svetového kultúrneho dedičstva a v európskom priestore ukazujú aj na korene našej kultúrnej a duchovnej identity.

Popri tom však netreba zabúdať ani na mecenášov z iných ako cirkevných štruktúr, a teda aj na diela profánnej povahy. O Cirkvi sa hovorí ako o hierarchickej štruktúre, ktorá, našťastie, nemusí strpieť demokratické excesy. Aj v tom je jej stabilita, istota, tradícia a iný historický rytmus existencie – ak odhliadneme od teologickej definície ako mystického tela Kristovho. Osobne to cítim aj tak, že Cirkev svojím konzervativizmom často nevie a možno ani nechce byť celkom na jednej lodi s umením, ktoré predsa len cvála v inom rytme, inak posúva predstavy nad rámec niekdajších ikonografických i liturgických kánonov.

Toto trápenie je občas vidieť aj v pastoračnom prostredí našich farností, najmä tých, ktorých chrámy a kostoly boli postavené v ostatných desaťročiach. Nie je nijaký problém stretnúť architektonickú modernu s vnútorným priesto-

» »

rom na úrovni lacného jarmočného gýča. Na druhej strane evidujem viacero tvorcov, ktorí nekonvenčným spôsobom dokázali vyriešiť vnútorný priestor, mobiliáre, oltár, liturgické predmety, bohostánok, obrazy a sochy vskutku odvážnym spôsobom, na ktorý si Boží ľud po šomraní zvykol. Mená radšej neuvádzam, nerád by som niekoho vynechal. Odporúčam však spraviť si exkurziu po týchto nových sakrálnych pamiatkach. Tie najlepšie totiž potvrdzujú, že moderna a tradícia nemusia byť v kontradikcii.

Spojenie Cirkvi a umenia sa nikdy neprerušilo, skôr môžeme hovoriť o oslabení spojenia, pričom s najväčšou pravdepodobnosťou už nedôjde k jeho výraznému zosilneniu. Čo však môže v súčasnej dobe Cirkev robiť pre umenie?

Napriek skutočnosti, že cyrilo-medtádska tradícia je explicitne formulovaná v preambule Ústavy SR, ideologická povaha štátu je v tom istom základnom právnom fundamente výrazne sekulárna. Napriek tejto sekularizácii však kontinuita väzieb medzi Cirkvou, náboženskými obcami a denomináciami na jednej strane, a umeleckým svetom na strane druhej, s väčšími či menšími problémami pokračuje.

Dobrou správou je agilné fungovanie poradného zboru pre kresťanské tradície pri Národnom osvetovom centre, ako aj takéhoto odboru v štruktúre NOC-ky. Súčasťou hodnotovej decízie na týchto platformách sú aj kreatívne osobnosti z prostredia cirkevnej hierarchie. Za všetky významné projekty nemôžem nespomenúť dramaturgicky pestro škálu gorazdovských festivalov po celom Slovensku: zborový spev, organová hudba, výtvarné podujatia, duchovná poézia...

Zaujímavá je aj tradícia medzinárodného sympózia *Ora et Ars*, ktorá vznikla na Skalke pri Trenčíne so zámerom obnoviť život tohto najstaršieho pútnického miesta a niekdajšieho benediktínskeho kláštora. Na formulovaní štatútu sympózia, ale aj na konkrétnych podujatiach sa rovnakou mierou ako laici zúčastňujú aj rešpektované osobnosti z prostredia duchovenstva.

Pod záštitou otca biskupa Rábeka sa najlepším kreatívnym osobnostiam, umelcom a vedcom, ktorí tvoria novú kresťanskú kultúru, každoročne udeľuje Cena Fra Angelica.

Výrazný pohyb, opäť s priamou podporou Cirkvi, sa deje aj v mladých kresťanských spoločenstvách a v prostredí letničného hnutia; spomeňme aspoň

S benediktínom Anselmom Grünom

Godzone alebo festivaly gospelovej hudby.

Viem, že tento výpočet nie je ani zdaleka úplný, napĺňa ma však „miernym optimizmom v medziach zákona“. Mohlo by byť aj horšie.

Diskutovaný problém má však aj interný rozmer. Podľa mňa pri formovaní duchovných povolání chýba systematická estetická výchova, ktorá by zvýraznila senzibilitu budúcich kňazov a rehoľníkov voči kultúre a umeniu v kontexte náboženského života. Aj tu však jestvujú odvážne výnimky: a teraz mám na mysli najmä odborný, ale aj praktický autorský prínos slovinského jezuitu Marka Rupnika, ktorý spolu s kardinálom Špidlíkom mal a má veľký podiel na práci a postojoch rímskej kúrie voči umeniu a kultúre, ako aj na ich stálej materiálnej a duchovnej podpore.

V súčasnosti sa umelci môžu vari najlepšie realizovať pri výzdobe kostolov. Výtvarné dotvorenie interiérov však často nie je na potrebnej umeleckej výške. Kde vidíte príčinu?

Kostoly sú naozaj novou výzvou, no niekedy deformovanou rozpočtovými možnosťami, ale, podľa mňa, ešte väčšmi nízkym vkusovým povedomím zadávateľa stavby. Umelec, keď nechce prísť o šancu a aj plácu, musí žonglovať, kráčať po tenkom ľade a neraz aj podliezať vlastnú úroveň.

Nevdopak sa mi vybavuje úsmevný koment významného amerického džezmena Herbieho Hancocka. V rokoch džezovej, rockovej a popovej fúzie nasadol na vláčík menom disko. Prirodzene, že elitní hudobní kritici ho „strhali“.

No Hancock to glosoval slovami, že za „takto získané peniaze si môže neskôr kúpiť časť svojej stratenej citi“.

Mám rád kňazov a umelecké osobnosti, ktoré dokážu nájsť rovnováhu medzi oboma hroziacimi krajnosťami: podkladavou ľúbeznosťou a excentrickým duchovným hermetizmom. Kostol sv. Jozefa – Robotníka v Novej Dubnici (komplexné umelecké dielo Jozefa Vydrnáka) alebo križová cesta nad novou Skalokou pri Trenčíne (Juraj Oravec) sú dobré dôkazy, že takáto synergia je možná.

Mnohí súčasní umelci chcú byť originálni, chcú zaujať, možno až šokovať, nehovoriac o tom, že ich viera v Boha je neraz „svojská“. Keď však dostanú možnosť umelecky sa realizovať pri výtvarnom dotvorení kostola, považujú to za najvyššiu výzvu. Prečo?

Ja by som „súčasných umelcov“, ktorí reagujú na výzvy zo sakrálneho prostredia, trochu diferencoval. Po dejinnom zvrate v roku 1989 sa vyrojilo viacero konjunkturalistov, ktorí tvorbu vnímajú temer ako merkantil. Predtým robili Leninov, Gottwaldov, kladivá a kosáky, po novembri 89 bez zábran nabehli na trend Hlinkov, Svätoplukov a vierozvestcov. Na tieto personálie som zvlášť citlivý, čím nijako nechcem spochybniť nič talent. Som však za konkordát talentu a charakteru v umení. Andrej Rudavský, ktorému papalášik dali zrúcať sochy dynamitom, tvoril svoje kaplnky, svojich anjelských poslov, obraz ukrižovaného Slovenska, aj svojich vierozvestcov a pútnikov kon-

tinuálne, bez ohľadu na čas či nečas, bez ohľadu na diktát doby a nepriazeň straníckych koryfejev. Keď koncom 90-tych rokov dostal objednávku na veľkomoravskú tombu v Bazilike San Clemente v Ríme alebo na súsošie sv. Cyrila a Metoda pred budovou OSN v New Yorku, mal som pocit, že povolali „povolného“.

Okrem pevne orientovanej viery však medzi umelcami skôr evidujem nový duchovný nepokoj, ktorý sa viac podobá na „*něcizmus*“ alebo koketuje s ezoterikami rôzneho typu. Prirodzene, aj toto je výzva autentickej a dialogizovanej pastorácie.

Dá sa teda povedať, že aj súčasných umelcov ešte láka vzdávať chválu či úctu Bohu?

Nechcem a ani neviem hovoriť za umelcov. Okrem úprimnosti môžu byť v umeleckých motiváciách aj utilitárne dôvody.

No keď hovoríme o kríze kultúry – a ona s tým „posvätným“ predsa len nejako súvisí –, nedá mi neodvolať sa na hlbokú báseň Milana Rúfusa *Michelangelo*. Pre mňa je to metafora toho, čo sa stalo s nami a s kultúrou.

Tertulián považoval každú dušu za „prirodzene kresťanskú“. Platí aj v čase krízy umenia parafráza Tertuliánovho výroku, že každé kva-

litné umenie je „prirodzene kresťanské“?

Z nejakých dôvodov to cítim veľmi podobne. Tejto otázke sa inak veľmi zaujímavo venoval anglický konvertita a spisovateľ Graham Greene v knihe esejí *Paradox kresťanstva*. Myslím si, že je o ňom všeobecne známe, že svoje románové morality a entertainmenty, ako ich sám nazýval, husto osídľoval katolíckymi postavami. Išlo však o zvláštnych katolíkov: zlyhávajúcich, hriešnych, krehkých, perfídnych, pokrytekých. Skúste si pozrieť osobný profil majora Scobieho z románu *Jadro veci* alebo postavu revolučného pátra Och-

melku z románu *Moc a sláva*. Akokoľvek im Green vo svojej narácii komplikoval život, bol považovaný za autora kresťanského a katolíckeho. Vždy sa však tejto definícii bránil. Tvrdil, že robí všetko, čo vie, aby bol spisovateľom kvalitným, čitateľsky zaujímavým a poctivým. A v tomto zmysle aj univerzálnym. Ak v tom niekto vidí iba verbalizovaný akt viery, nech o veci uvažuje skôr ako o svojom predsudku či projekcii.

Takto nejako sa podľa mňa má prax o kresťanstve v umení.

Za rozhovor ďakuje PAVOL PRIKRYL (Snímky: archív M. K.)

Cirkev ocenila slovenských umelcov

Už po trinásty raz ocenila Rada Konferencie biskupov Slovenska (KBS) pre vedu, vzdelanie a kultúru slovenských umelcov Cenou Fra Angelica.

Cena Fra Angelica sa udeľuje popredným umelcom, vedcom a teoretikom v oblasti kultúry a je prejavom uznania zástupcom umeleckej obce zo strany Katolíckej cirkvi. Cena nesie názov po talianskom maliarovi a dominikánskom kňazovi, ktorý je zároveň patrón umelcov a ktorého v roku 1982 vyhlásil za blahoslaveného sv. Ján Pavol II.

V utorok 17. februára 2015 si v Primaciálnom paláci v Bratislave ocenenie prevzalo z rúk biskupa Mons. Františka Rábka, predsedu Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, deväť osobností a jeden spevácky zbor. Cena sa udeľuje za prínos v troch oblastiach: v oblasti slovesného, v oblasti výtvarného a v oblasti hudobného umenia.

V oblasti slovesného umenia si cenu prevzali dokumentarista **Kristián Bezák**, filmár a súčasný predseda Ústavu pamäti národy **Ondrej Krajňák**, pedagóg, režisér a scenárista **Ján Oparty** a dramaturgička, scenáristka a režisérka **Helena Slavíková-Rabarová**.

Ocenení umelci

Za prínos v oblasti výtvarného umenia cenu udelili historičke umenia, pamiatkarke a generálnej riaditeľke Pamiatkového úradu SR **Katarína Kosovej**, historičke umenia **Alene Piatrovej** a akademickému sochárovi **Jurajovi Gavulovi**.

V oblasti hudobného umenia si ocenenie prevzal hudobný skladateľ **Jozef Halmo**, univerzitný spevácky zbor **Schola cantorum** Katolíckej univerzity v Ružomberku pod vedením dirigentky Janky Bednárikovej a fagotista a hudobný pedagóg **Bartolomej Buráš**.

Slávnostný večer spojený s udeľovaním ocenení hudobne a umelecky obohatili flautistky Petra a Marcela Lechtové a klavirista Miklós Albert.

Na slávnosti sa zúčastnil početný zástup osobností z oblasti cirkevného, kultúrneho a spoločenského života, ako aj množstvo rodinných známych a priateľov ocenených.

-pl-

Nad knihou slovenského spisovateľa Rudolfa Dobiáša

Príbehy z prítmnia

RUDOLF DOBIÁŠ (1934) patrí k výrazným predstaviteľom našej literatúry. Je autorom niekoľkých desiatok rozhlasových hier, rozprávok a dramatizácií diel iných autorov. Okrem toho napísal viacero knížiek pre deti, štyri zbierky poézie a tiež faktograficky ladené publikácie, v ktorých prostredníctvom spomienok, svedectiev a úvah približuje osudy ľudí postihnutých komunistickým režimom (*Triedni nepriatelia I až IV*).

V päťdesiatych rokoch minulého storočia sa životný príbeh Rudolfa Dobiáša bolestne zazulil. Štátna moc ho zaistila a nespravodlivo odsúdila na niekoľkoročné väzenie za údajnú protištátnu činnosť. Jeho tvorba je tým prirodzene poznačená, čo sa prejavuje hlavne v próze – v knižných súboroch poviedok a noviel (*Temná zeleň, Tajní ľudia, Zvony a hroby, Znovuzrodenie*), ako aj v nateraz jedinom románe *Johana, Johanin chlapec*.

Kniha *Príbehy z prítmnia* je výberom z uvedených prozaických zbierok. Dobiášove „príbehy z prítmnia“ tvoria umelecky pôsobivý a presvedčivý obraz. Sú realistické, pretože vychádzajú zo skutočnosti, a pravdivé, pretože skutočnosť nedeformujú. Sú svedectvom o temných stránkach života, ale aj o ľudskej čestnosti, statočnosti, túžbe po šťastí a nezlomnej viere v pravé hodnoty.

Pravdaže, má to súvis s osobnou skúsenosťou autora i s jeho spisovateľským naturelom – v istom rozhovore sa vyjadril, že nevie písať bez väzby na realitu, na konkrétne udalosti, živých ľudí: „*To je hrnčiarska hlina, ktorú potom hnetiem a točím na kruhu dovtedy, kým ju nedostanem do podoby, akú som si dosť neurčito predstavoval. Je to nová realita, ale jej podobnosť so skutočnosťou nie je náhodná.*“

Prózy sú zasadené do pomerne presných časopriestorových súradníc, majú pevný formálny pôdorys a premyslenú kompozíciu, vyznačujú sa jasnou štruktúrou a vecnosťou, ktorá je však doplnaná prvkami lyrizmu. Poukazuje na to aj autor doslovu Vladimír Petřík: „*Výsledným dojmom je objektivita epického diania. Pokojný tón, zachádzajúci až do dokumentárnej polohy, má protipól v poetickom prízvuku štýlu a obraznosti jazyka.*“

Predmetný výber obsahuje šesťnásť prozaických textov, priblížme si aspoň

niektoré. Novela *Mladší brat*, písaná v prvej osobe, má v sebe silný emocionálny náboj. Rozprávač spomína na zážitky z detstva, ktoré ho poznačili na celý život, spomína na obdobie, keď chytli, súdili a odsúdili na smrť jeho brata.

V próze s príznačným názvom *Hanba* sa hovorí o mužovi, ktorý po dlhých rokoch, následkom zhody okolností, pocítil hanbu za svoj zbabelý a nečestný skutok. Uvedomil si, že život je trpezlivý a vynaliezavý: „*Darmo sa zlodej, klamári a zločinci celé desaťročia skrývajú v bezpečných úkrytoch pred pravdou a najmä sami pred sebou... Beda tomu, kto zradí človeka. Okradne sám seba o kus človečenstva.*“

Komorne ladená a viac na vnútorné prežívanie postáv zameraná próza *Klavír* nám približuje hrdinstvo i zbabelosť každodennosti, zaoberajúc sa otázkou viny, jej vnímania a naprávania. V no-

Fotografie: archív R.D.

vele *Chlapec za oknom* autor poukazuje na to, že človek bez dostatočného vnútorného ukotvenia, nezrelý, a navyše ovplyvňovaný prostredím sa ľahko dostane na scesť a ublíži druhým i sebe.

V novele *Prvá láska* čítame o človeku, ktorý bol vtiahnutý do nemilosrdného súkolesia totalitného režimu. Kňaz, s ktorým sa stretá, prízvukuje: „*Viete, bez opravdivej ľútosti niet opravdivého odpustenia.*“

Rudolf Dobiáš načiera v procese tvorby do hĺbok života a za jednotlivými ľudskými príbehmi objavuje to, čo nás presahuje. Predkladá nám vyzreté, plnokrvné umelecké výpovede s nevteravým, a predsa zreteľným etickým posolstvom. Ako spisovateľ zostáva verný skutočnosti. Neodvracia sa od nej, práve naopak, z nej vychádzajúc modeluje svoje diela... Život je príbeh, ktorý túžime dopovedať – a umenie nám to aspoň čiastočne umožňuje.

JÁN MARŠÁLEK

**Rudolf Dobiáš: *Príbehy z prítmnia*
Bratislava, Hlbiny, 2014**

Navrhnutý na Nobelovu cenu

Koncom novembra 2014 vydavateľstvo Hlbiny v Mirbachovom paláci predstavilo verejnosti knihu Rudolfa Dobiáša *Príbehy z prítmnia*. Zároveň šlo o oslavu životného jubilea tohto politického väzňa, mukla z jáchymovských uránových baní, a zároveň muža pokory, odpustenia a nádeje v časoch, keď už nikto neverí ničomu.

Na slávnosti sa stretlo viacero politických väzňov z konfederácie, ľudia z Ústavu pamäti národa, ale aj kolegovia spisovatelia a výtvarníci. Skvelú kompozíciu z väzenských próz zostavil a predniesol herec Štefan Bučko. Laudatio k jubilantovi mal okrem iných aj Ľubomír Feldek, ktorý vysoko vyzdvihol Dobiášovu poéziu i prozaickú tvorbu. V príhovore okrem iného povedal, že autor jednoznačne patrí do čítaniek – o to väčšmi, že sa v jeho prípade (na rozdiel od salónnych pisateľov) život absolútne kryje s tým, čo píše. Povedal tiež, že rád bude iniciovať, aby bol Rudolf Dobiáš **nominovaný na Nobelovu cenu**.

Neviem, ako ďaleko pokročila táto iniciatíva, či sa jej ujali aj nejaké stavovské organizácie. Každopádne, môj kolega Jozef Mikloško hovorí o tejto nominácii ako o hotovej veci. Akokoľvek: aj keď o pozadí literárnych cien vieme svoje, už len vyslovenie takéhoto priania považujem za istý akt osobnej i národnej satisfakcie za roky útrap, ponížovania a ťažkej driny. Zároveň viem, nakoľko som so spisovateľom v častom kontakte, že je posledný, čo by si prial nejakú megalomániu a pátos. Z pominuteľnej slávy si veru nikdy ťažkú hlavu nerobil. Iba tí, čo prežili, vedia.

MARIÁN KVASNIČKA

Odlievané v zlate

Rudolfa Dobiáša verejnosť vníma najmä ako prozaika. Nebolo by však dobré prehliadať jeho básnické dielo (a, pravdaže, ani tvorbu pre rozhlas a knihy určené deťom). Doteraz vydal štyri knihy poézie: *Slávnosti jari* (1977), *Medzi trávou a vetrom* (2004), *Litánie k slobode* (2009) a *Rozhovory s Rút* (2013).

V rozhovore s Jánom Maršálkom sa na margo básnickej tvorby vyjadril: „Beriem to ako jeden zo spôsobov duševnej relaxácie. Písanie poézie je hľadáním zázračna, ktoré človek veľakrát nosí v sebe bez toho, aby o tom vedel.“ V prípade Rudolfa Dobiáša ide o poéziu bohatej životnej skúsenosti, sytej obraznosti a významovej plnosti.

Slovo

Ešte je slovo. Bezmocné
a detsky ostýchavé.
Narodilo sa v prvom sne,
svetielko v detskej hlave.

Ešte je ťažké. Z olova,
však do zamatu liate.
Vždy musí začať odznova
a čakať na odkliatie.

Poznáš ho. Vieš ho doslova,
je to tvoj pokrm ranný,
oslovia ťa ním poslovia,
čo prídu na svitaní.

Príde aj báseň. Nesmelá,
len povzbudená spánkom.
Zazrel si ju, keď letela
nad poľom so škovránkom.

Ešte je slovo. Slovičko.
To odlievané v zlate.
Vždycky ho bude máličko.
Len na pousmianie.

Nokturno

Svieti len uhlík v pahrebe
a ruky hreje teplý cit.
Tak zostať s tebou pri tebe.
Zostať a nikdy neodísť.

Svietia len hviezdy studené
a uhlík tejto básne.
Akože, drahá, potme budeme,
keď aj ten uhlík zhasne?

Vyblednú hviezdy na nebi
a drozdy budú spievať.
Zo svetla božej veleby
začne sa rozodnievať.

Veľkonočná nedeľa

Deň bol krásny ako božia báseň.
Noc s ránom zneli ako jeden rým.
Báseň, skrytá ako zrno v klase,
čakala, či jej slovám uverím.

Bol nový deň, a bolo po nečase,
spievali vtáky, drozdy hrali prím.
Krajina vykúpaná v božej kráse
čakala, kedy príde Boží syn.

Aleluja, spieval vtáčí zbor.
Aleluja, nieslo sa k nám z hôr.
Aleluja, prichádza náš Kráľ.
Vítali ho veľkonočné zvony,
kytice kvetov a vejáre vôní.
Aleluja, Kristus z hrobu vstal!

Epitaf

Doľúbené a dopísané.
Je koniec doby ľadovej.
Ustal som, preto skladám zbrane.
Vy, mračná, leťte, vietor – vej!

Stalo sa, čo sa neodstane,
nevrátim dobehnutý dej.
Z úrokov zaplatil som dane,
nebude zo mňa koryfej.

Podúva vietor, letia sane,
krútia sa cesty zarúbané,
mne je však dobre. Je mi hej.

Poviem si v chvíli ostatnej:
Čo žilo, to aj zmŕtvychvstane.
Len leťte, mračná! Vietor – vej!

Rozprávka

Čo bolo, to vraj nebolo,
vraj nestalo sa, čo sa predsa stalo.
Všetko mne drahé ľahlo popolom,
z popola vo mne už nič nepovstalo.

Bola len veľká chvíľa pokory,
Keď z malých princov stávali sa králi.
Zlodeji vykrádali komory
a my sme hrýzli jáchymovské skaly.

Život bol neraz neprístupný štít,
a potom blízky ako chodník v poli.
Bol to náš údel, ktorý dosiaľ bolí,
a predsa sa ho oplatilo žiť.

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?

(Za Štefanom Paulínyom)

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane?
Po toľkých rokoch a po takej pláci
byť zase na dne a zas na rane?

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Odviezt' sa v kľietke, visieť na lane,
a potom ako špendlík zatvárací
dve ruky zopnúť k márnej obrane?

Či azda chcete, jáchymovskí chlapci,
znovu vziať ťažký krompáč do dlane,
pod zemou hľadať, hoci nevidiaci,
jas Božej lásky v čiernom uráne?

Či trúfate si, jáchymovskí chlapci,
dobehnúť ešte vlaky zmeškané
a potom ako sťahovaví vtáci
do vetra zvolať svoje volanie?

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane,
na novom diele pokračovať v práci,
odznova plniť staré poslanie?

Povedzte, prosím, jáchymovskí chlapci:
Keď odídete, kto nám zostane?

Aplikácia, ktorá zmení BUDÚCNOSŤ našich detí!

Využite jednoduchú a prehľadnú aplikáciu **PRE BUDÚCNOSŤ**, vďaka ktorej získate podrobný prehľad o vašich výdavkoch na dieťa. Dokážme štátu, že náklady na deti sú omnoho vyššie, než príspevky, ktoré nám dáva.

ANDROID - voľne dostupná aplikácia
PRE BUDÚCNOSŤ v obchode Google play

PC aplikácia - www.prebuducnost.sk

iPhone aplikácia v AppStore

**Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre**

**Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.**

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

**Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu**

**Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre**

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS

Adresa redakcie: Dvojkřížna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634

Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox@prikryl.sk
+421 915 793 811

Číslo bankového konta:
SK20 0200 000000 7516949112